

Muhammed el-Gazali

TEMATSKI

TEFSIR
KUR'ANA

TEMATSKI TEFSIR KUR'ANA

Muhammed el-Gazali
Tematski tefsir Kur'ana

Naslov izvornika:
Naḥw tafsir mawdu'ī li suwar al-Qur'ān al-Karīm

Drugo izdanje na bosanskom jeziku. Copyright © 2018 Centar za napredne studije

Sva izdavačka i autorska prava zadržana! Nijedan dio ove knjige ne može biti iznova objavljen, u bilo kojem obliku i na bilo koji način, uključujući fotokopiranje, bez prethodnog pismenog odobrenja izdavača, osim u svrhe kritičkih članaka i stručnih prikaza u kojima je dozvoljeno navoditi kraće odlomke. Također nije dozvoljeno pohranjivanje u elektronske baze podataka i objavljivanje djela na internetu od strane trećih lica.

S ARAPSKOG PREVELI: Džemaludin Latić i Zahid Mujkanović

IZDAVAČI: Centar za napredne studije, Sarajevo
El-Kelimeh, Novi Pazar

LEKTORI: Džemaludin Latić i Mahmut Suljović

RECENZENTI: Enes Karić, Muharem Omerdić i Enver Gicić

DTP: Senad Redžepović

NASLOVNA STRANA: Ifet Aličković

TIRAŽ: 1500

ŠTAMPA: Amos Graf d.o.o., Sarajevo

Sarajevo, 2018.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

28-254

AL-Ghazzālī, Mohammed
Tematski tefsir Kur'ana / Muhammed el-Gazali ; [s arapskog preveli Džemaludin Latić, Zahid Mujkanović]. - Sarajevo :
Centar za napredne studije, 2018. - 749 str. ; 24 cm

Prijevod djela: Nahw tafsir mawdu'i li suwar al-Qur'an al-Karim. - Bibliografija i bilješke uz tekst.

ISBN 978-9958-022-88-3

COBISS.BH-ID 26746118

Muhammed el-Gazali

TEMATSKI TEFSIR KUR'ANA

S arapskog preveli:
Džemaludin Latić i
Zahid Mujkanović

Sarajevo, 2018.

Ova knjiga objavljena je uz podršku
Međunarodnog instituta za islamsku misao (IIIT).

RECENZIJA

TEMATSKI TEFSIR KUR'ANA

OD ŠEJHA MUHAMMEDA EL-GAZALIJA

Ukazano mi je povjerenje da pregledam i dam recenziju na djelo Šejha Muhammeda el-Gazalija pod naslovom na bosanskom jeziku: *Tematski tefsir Kur'ana* (izvorni naslov originala: *Nahwe tefsirin mevdu'iyin li suweril-Qur'anil-kerimi*) u prijevodu dr. Džemala Latića i Zahida ef. Mujkanovića. Materijal je obima 744 stranice. Na samom početku je uvod bosanskog izdanja iz pera prof. dr. Enesa Karića: „Šejh Muhammed el-Gazali - život, djelo i djelovanje“. Potom slijedi cjelovit prijevod djela na bosanskome jeziku i na kraju osvrt dr. Džemala Latića: „Novi način u tumačenju Kur'ani-kerima“.

Zadivljujući je metod tumačenja Kur'ani-kerima od Šejha Muhammeda el-Gazalija. Ovo djelo je napisao i kao svoj emanet ostavio svojoj i narednim generacijama. Za nas ima posebno značenje to što je *Tematski tefsir Kur'ana* doživio svoje prevođenje i na bosanski jezik.

Kada sam Šejha Muhammeda el-Gazalija prvi put vidio svojim očima u Kairu 1991. Godine na jednom međunarodnom naučnom skupu, osjetio sam da je on baš onakav kakvim sam ga zamišljao. Bio je u društvu Bintuš-Šatii, čuvene alime i autorice brojnih islamskih djela. Ja sam bio u društvu rahmetli Jakuba ef. Selimoskog, tadašnjeg reisul-uleme i rahmetli Sabri ef. Kočija, tadašnjeg albanskog muftije. Otpočela su uvodna predavanja na tom naučnom skupu, a ja nisam stigao do Šejha el-Gazalija, pa sam ga stalno držao na oku da mi se ne bi izgubio.

O njemu mi je u više navrata pričao rahmetli prof. dr. Ahmed Smajlović. Na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu na svojim predavanjima pozivao se na njega u nekim tefsirsko-akaidskim pitanjima. Prenosio nam je svoje razgovore sa Šejhom i ukazivao na njegovu fleksibilnost

u tumačenju teških islamskih pitanja koja su izazivala kontroverze kod nemuslimanskih intelektuala, pa i sekularista „modernista“ muslimana i tvrdokornih nedoučenih muslimana koji su svojim nerazumijevanjem dalekožnih kurʿanskih istina izazivali mnoge diskusije i štetu za islam. El-Gazali je sa ovom posljednjom grupom ljudi imao česte diskusije, a u svojim djelima je na brojnim mjestima ukazivao na štetnost njihove umišljene učenosti, navodne borbenosti za islam i nefleksibilnosti.

Prof. dr. Ahmed Smajlović je dvojici svojih studenata u završnoj godini na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu dao diplomske radove o Šejhu el-Gazaliju:

1. Seadu Seljubcu *Aqidetul-muslim* (Vjerovanje jednog muslimana) – prevod, obrada i valorizacija. Prijevod ovoga djela (bez obrade i valorizacije) je imao dva izdanja (u Tuzli 1995. i u Novom Pazaru);

2. Faruku Demiću *Hulukul-muslim* (Karakter muslimana) – prijevod, obrada i valorizacija. Demićeve rad nije kasnije objavljen jer je on vraćajući se iz Švicarske poginuo u saobraćajnoj nesreći, ali je ovo djelo kasnije preveo i objavio Fahrudin Smajlović (Sarajevo 2003).

Po završetku prve sesije predavanja prišao sam Šejhu el-Gazaliju, poljubio ga u ruku, predstavio mu se i kazao da izučavamo njegova djela u Bosni i da su već dva prevedena na bosanski jezik. Rekao mi je tom prilikom: „Čast mi je, vallahi, što čitate moje skromne knjige i molim Allaha da nagradi sve one koji ih uzmu u svoje ruke.“ Tada je zaplakao. Već je bio dulji red njegovih poštovalaca da ga pozdrave, tako da sam ustupio mjesto do njega drugima.

Koliko mi je poznato, osim navedene njegove dvije knjige, na bosanskom jeziku su objavljene još:

- *Obnovi svoj život* (šest izdanja);
- *Vjerovjesnikov sunnet između šerijatskih pravnika i znanstvenika hadisa*;
- *Briga i nada*;
- *Gorka istina*;
- *Ovo je naša vjera*.

U našoj islamskoj štampi prevedeno je i objavljeno više njegovih radova, među kojima su i dijelovi Tematskog tefsira Kur'ana.

Od velikog naučnog značaja je što je Šejh el-Gazali uspio napisati ovaj *Tematski tefsir Kur'ana* i dati svoje tumačenje svih kur'anskih sura. To su prevodioci maestralno odradili prenoseći značenje ove izvanredne knjige na bosanski jezik. U osnovi, ovo je sažeti tefsir u kome se El-Gazali osvrtao samo na ona pitanja i ajete koji su planirani koncepcijom ovoga njegov djela. Zato, ko želi imati sumarni uvid u razumijevanje Allahove knjige, treba pročitati El-Gazalijev *Tematski tefsir Kur'ana*.

Obilježje ovog tefsira, možda i najznačajnije, jeste tumačenje ajeta izazvanih stavovima ljudi i događajima u svijetu kojima je El-Gazali bio svjedok. On je, također, tumačenje jednih ajeta podupirao onima iz drugih sura, čime je ukazao na neprekinute niti kojima je povezan cijeli Kur'an. On prihvata ispravnim i najsigurnijim Kur'an tumačiti samim Kur'anom. Svi kura'nski ajeti objavljeni su iz jednog izvora. Kur'an je jedinstven govor u kojem jedni ajeti ne utiču na opće značenje nekog pitanja koje se razlučuje iz konkretnog ajeta ali u ukupnom njihovom razumijevanju dolazi se do zaključka o općem dojamu. Prema tome, čitav Kur'an je jedan govor Svemudroga Govornika, obraćanje koje je izrečeno Muhammedu, s.a.v.s., a svaki ajet može biti naznaka i tumač svih drugih ajeta. Ako se na prvi pogled čini da u značenju nekih ajeta postoji nejasnoća, upoređivanjem i razmatranjem drugih ajeta na istu temu ili sličnih njemu ona se otklanja. Šejh el-Gazali je u ovome bio izvanredan.

Gazalijev Tefsir je utemeljen na jasnoći i laskom razumijevanju. Da bi došao do potpune jasnoće ukazivao je na problem kojem je bio očevidac i izvlačio rješenje koje se nalazi u ajetu. On nije ajete prilagođavao uočenom problemu i to mu nije bio metod. Znao je da bi takvim prilagođavanjem ajeti u potpunosti izgubilo istinsko značenje, sam povod objavljivanja, pravi sadržaj i mogućnost vjerodostojnog tumačenja. To bi bilo nametanje nečijeg zaključka nad Kur'anom, a na tu zamku el-Gazali nije nasjeo. Ovakav pristup bi bio na tragu obezvrjeđivanja Kur'ana.

Karakteristika ovog Tematskog tefsira je brojnost rasprava na različite teme koje su proistekle iz ajeta na koje je autor pravio svoj osvrt. Svako pitanje on je zasebno razmatrao.

Na istoj osnovi iscrpno je raspravljao o pitanjima današnjice, o stanovištima, o doktrinama. Sve to je upoređivao sa islamskim zakonom i svemudročću kur'anskih nakana. Greške i ispravnosti, prigovori i odgovori, poricanje i dokazivanje svakog učenja i doktrine je rasvijetljeno i pojašnjeno. Na prigovore upućene islamskom zakonu od strane ideologija Istoka, Zapada i onih koji ne vjeruju a prodrle su islamsko okruženje, odgovorao je argumentima na najbolji način. Nije tvrdio da su muslimani savršeni i oštar je bio na njihove greške. Tvrdio je i dokazivao savršenstvo islama i univerzalnost kur'anske poruke. U tome je bio kao malo ko od islamskih učenjaka u njegovome vremenu.

Uopće rečeno, Kur'an je prihvatio kao orijentir, temeljnu i vjerodostojnu istinu, i u skladu sa ajetima:

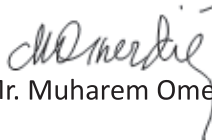
Kur'an je doista govor koji rastavlja istinu od neistine, lakrdija nikakva on nije. (Et-Tariq, 13-14)

Laž mu ne prilazi niti sprijeda niti sa zad, on je objava od Mudroga i hvale Dostojnog. (Fussilet, 41-42)

Cijenim važnim objavljivanje ovog vrijednog *Tematskog tefsira Kur'ana* i preporučujem da se to čim prije uradi. Prijevod smatram valjanim a prevodioce kompetentnim da urade ovaj odgovorni i veliki posao.

Sarajevo, 13.06.2013.

Recenzent,

Mr. Muharem Omerdić

Dr. Enes Karić

ŠEJH MUHAMMED EL-GAZALI

(život, djelo i djelovanje)

Život

Šejh Muhammed el-Gazali rođen je 22. septembra 1917. g. u Egiptu, u provinciji Buhajra. Pravo mu je prezime Es-Suka, dok mu je priimenak "El-Gazali" dao njegov otac u znak sjećanja na slavnog Ebu Hamida el-Gazalija (1058-1111). Otac je ovim priimenkom po slavnom prethodniku odao sinu priznanje za marljiv i talentiran rad.

Šejh Muhammed el-Gazali za mladosti je studirao na El-Azharu, na Fakultetu za teološke studije (*Kullijetu Usulid-din*), koji je završio 1941. g. Na El-Azharu je nastavio studirati postdiplomske studije tokom naredne četiri godine i sa velikim uspjehom stekao titulu 'alima (*šehadah 'alimijjah*), koja je u rangu doktorata iz islamskih nauka.

Radio je potom kao imam u džamiji Atabah, a svoju nastavničku univerzitetsku karijeru započeo je na El-Azharu. Bio je član pokreta i društva Muslimanske braće (*El-Ihvanul-muslimin*), pridržavao se njihovih programskih ideja u njihovoj umjerenj artikulaciji. Zauzimao je značajne vjerske i akademske položaje u brojnim arapskim i islamskim zemljama. Godine 1987. biran je za člana Vrhovnog savjeta za islamske poslove u Egiptu. U egipatskom Ministarstvu za vakufe radio je kao inspektor za džamije. Nekoje vrijeme u ovom ministarstvu bio i podsekretar. Osim njegove profesorske karijere na Univerzitetu El-Azhar u Kairu proveo je nekoliko godina u Alžiru kao profesor na Amir 'Abdulka-dir univerzitetu (gdje je bio pročelnik nastavnčkog zbora).

Boravio je i predavao na univerzitetima u Saudijskoj Arabiji (Univerzitet Ummul-Qura), Jordanu, Maleziji, Kataru i brojnim drugim muslimanskim zemljama.

Za svoje djelovanje i za brojna djela koja je napisao dobio je mnoge nagrade i visoka priznanja. Među njima su najpoznatije Nagrada Kralja

Fejsala za doprinos islamu i Medalja Prvog Reda Republike Egipat (1989.) za svoja pisana djela.

Umro je 9. marta 1996. g. u mjestu Dženadirijja kod Rijada, Saudijska Arabija. Ukopan je u mezarju kod Poslanikove džamije Medini, po vlastitoj želji.

Djela

Prema raspoloživim izvorima, šejh Muhammed El-Gazali napisao je više od šezdeset knjiga o islamu. Ovdje navodimo naslove nekih njegovih knjiga.

- 1) Islam i ekonomska situacija,
- 2) Islam i socijalistički metodi,
- 3) Islam i političko ugnjetavanje,
- 4) Pogrešno predstavljanje islama od strane komunista i kapitalista,
- 5) Ustav kulturnog jedinstva među muslimanima,
- 6) Stotinu pitanja o islamu,
- 7) Tajna zaostalosti Arapa i muslimana,
- 8) Budućnost islama izvan njegove postojbine i kako o njoj razmišljamo,
- 9) Ljudska prava između učenja islama i proklamacija Ujedinjenih naroda,
- 10) Pogledi o Kuranu,
- 11) Odbrana islamskog vjerovanja od potvara orijentalista,
- 12) Stvarnost islamskog svijeta na početku XV hidžretskog,
- 13) Gorka istina,
- 14) Bit arapskog nacionalizma i mit arapske renesanse,
- 15) Tama sa Zapada,
- 16) Kako razumijevamo islam.

Temeljna karakteristika većine El-Gazalijevih rasprava, članaka, knjiga, predavanja, televizijskih i radijskih nastupa jeste angažiranost na području islamske savremenosti. El-Gazalijevo mišljenje je umnogome

mišljenje krize islamskog svijeta, njegove kulturne svladanosti, političke potištenosti, institucionalne rascjepkanosti, socijalne nestabilnosti. I premda je El-Gazali, kako rekosmo, mislilac krize i prevladavanja krize muslimanske savremenosti, krize koja često porađa radikalnu i ekstremnumisao, El-Gazali je mislilac umjerenog puta. O tome je napisao i djelo posvećeno radikalizmu i umjerenosti/toleranciji (*Et-te'assub we et-tesamuh*). Kao autentični mislilac arapske i muslimanske stvarnosti nakon neuspjeha arapske verzije nacionalizama i socijalizama, El-Gazali promišlja islam kao umjereni, srednji put izlaska iz krize. Mnogi su zapazili da je El-Gazalijevo mišljenje podsticajno, ono daje prednost razumu pred emocijama, uravnoteženom mišljenju pred slijepom perspektivom, znanju pred neznanjem, intelektualnoj strogoći pred indolencijom i neurednošću, toleranciji pred bigotrijom... Često je protumačeno da El-Gazalijevo mišljenje pridonosi "civilnom društvu" (*el-mudžtama' el-medeni*)¹, što je istaknuto prilikom dodjele nagrade i priznanja za njegov angažman na području islamskih studija (u Kuala Lumpuru 1995. g.), kad je rečeno daje El-Gazali zaslužan za oživljavanje "naslijeđa središnjih motiva islama". Među najvažnija djela Muhammeda el-Gazalija ubraja se "Tematsko tumačenje Kur'ana" (*Et-tefsir el-mewdu'ijj*), knjiga koju čitalac ima u rukama zahvaljujući predanom radu dr Džemaludina Latica i Zahid-ef. Mujkanovića. Izlazak ovog Latićevog i Mujkanovićevog prijevoda na bosanski jezik je značajan datum u našoj nauci tefsira. Praktički, po prvi put imamo u prijevodu jedno cjelovito djelo takve vrste.² Ono će približiti glavne teme Kur'ana ne samo studentima društvenih nauka kod nas već i akademskoj javnosti u našoj zemlji i našem susjedstvu.

Djelovanje

Muhammed el-Gazali je svoje djelovanje i mišljenje prilagodio nemirnoj društvenoj, političkoj, ekonomskoj i vjerskoj sceni u muslimanskom svijetu i njegovoj današnjici općenito. Veliki dio svoga angažmana

¹ U govoru koji je održao Anwar Ibrahim, predsjednik Međunarodnog islamskog univerziteta u Maleziji (22. avgusta 1995.), a u povodu dodjele nagrade ovog Univerziteta šejhu Muhammedu El-Gazaliju, istaknuto je da El-Gazali tumači islam izbjegavajući trivijalnosti i teme koje nemaju nikakva pozitivna učinka na prevazilaženje nepovoljnog statusa quo u muslimanskom svijetu.

² Ovo djelo je s arapskog preveo na engleski Ashur A. Shamis pod naslovom *A Thematic Commentary on The Quran*, izd. The International Institute of Islamic Thought, Herndon, 2000.

posvetio je nastojanju da svrati pažnju muslimanskih mislilaca, uleme, studenata i medija na mišljenje i promišljanje onih bitnih sadržaja u islamu danas. Stoga je djelovanje Muhammeda el-Gazalija kontekstualizirano savremenošću i njegovim temama i problemima.

Možda će na ovom mjestu jedna anegdota o Muhammedu el-Gazaliju pomoći da bolje shvatimo njegov angažman. Naime, El-Gazali je 1975. g. držao predavanje u Zahranu na tamošnjem Petroleum univerzitetu. Predavanje je bilo posvećeno temi Sunneta. Kad je došlo vrijeme za pitanja, jedan student je primijetio da šejh Muhammed el-Gazali drži predavanje o Sunnetu Božijeg Poslanika (a.s.), a sam ne prakticira Sunnet, jer, navodno, ne nosi bradu kakvu je nosio Poslanik! Ali, šejh Muhammed el-Gazali odbio je da ga upletu u takve trivijalne rasprave i kazao studentu: "Sinko, sjediš podalje i zato ne vidiš moju bradu. Ja imam bradu, egipatsku, malehnu!" Svi su tada prasnuli u smijeh.

Upravo su sva El-Gazalijeva djela napisana s ciljem pokazivanja muslimanskoj javnosti jedne metodologije "promišljanja bitnih tema u islamu". Dr Jusuf el-Karadavi, prijatelj i poznavalac djela i djelovanja šejha Muhammeda el-Gazalija napisao je mnoge tekstove o El-Gazaliju, kao i dosad najbolju monografiju o njemu.

El-Karadavi smatra da je šejh Muhammed el-Gazali pripadao onim savremenim muslimanskim pregaocima koji su nastojali oživititi razmišljanje o onom bitnom u islamu. U jednom svome predavanju posvećenom el-Gazaliju u povodu četvrte godišnjice njegove smrti,³ El-Karadavi veli daje pripadao onim intelektualcima koji:

- A) vrijeme posvećuju prije općem, a ne posebnom,
- B) daju prednost suštini a ne formi,
- C) prioritet daju temeljnim, a ne sporednim dužnostima,
- D) ne bave se pokuđenim na račun strogo zabranjenih stvari,
- E) ne posvećuju se malim na račun velikih grijeha,
- F) u proučavanju islamske tradicije oni se prioritarno ne bave stvarima oko kojih postoji prijemor već saglasnost.

Ovo je metodologija mislilaca islama iz kruga Muhammeda el-Gazalija, Jusufa El-Karadavija, Seida Ramadana El-Butija, Tarika Ramadana

³ To je zapravo jedna hutba koju je el-Karadavi održao 12. marta 1999. godine. Vidi šire www.qaradawi.net

i mnogih drugih današnjih angažiranih mislilaca islamske savremenosti. Šejh Muhammed el-Gazali je s tim ciljem pisao svoj tematski komentar Kur'ana. Danas mufessir (komentator Kur'ana) svojim komentiranjem mora Kur'an kontekstualizirati unutar mnogih aspekata i vidokruga svoje savremenosti. Vrijeme opširnosti klasičnih komentara Kur'ana je prošlo, jer je danas čitalac Kur'ana drugačiji, njegov horizont razumijevanja se stubokom promijenio i stoga mu komentator Kur'ana mora ići ususret sa onim komentarima Božije Riječi koji privlače a ne odbijaju, koji su sažeti a ne opširni, koji insistiraju na bitnom vjere, a ne na njenoj sporednosti. Ovo će djelo u prijevodu i redakciji dr. Džemaludina Latica i Zahid-ef. Mujkanovića pomoći da i mi u Bosni, Sandžaku i diljem svijeta gdje se čitaju knjige na bosanskom jeziku svoju vjeru kontekstualiziramo po metodologiji "olakšaj i nemoj otežavati", koju je tako moćno zagovarao merhum šejh Muhammed el-Gazali.

NAPOMENE

Izvorni naslov ovoga djela *Et-Tefsiru’l-mewdu’ijju li suweri’l-Qur’ani’l-kerimi* preveli smo kao: *Tematski tefsir kur’anskih sura*. Iako u izvornom naslovu djela postoji prijedlog *nahwe*, što znači *ka* ili, čak, *pokušaj* tematskog tefsira, izostavili smo ga zbog lakšeg razumijevanja u našem jeziku.

U prijevod nismo unijeli arapski tekst kur’anskih ajeta, ali naznačen je broj svakog ajeta pa će biti lahko doći do njega u Mushaf-i šerifu. Prijevodi ajeta su u kurzivu i u većini slučajeva odvojeni su od ostalog teksta.

Odlučili smo se za prijevod kur’anskih ajeta dr. Enesa Karića i unekoliko smo pravopisno izmijenili ovaj prijevod da bismo ujednačili tekst u cijelosti.

Kada su u pitanju hadisi Allahovog Poslanika, *sallellahu ‘alejhi ve sellem*, donijeli smo arapski tekst svakog hadisa i dodali izvor koji ga bilježi, a u prijevodu ga odvojili i označili.

Zbog ekonomičnosti teksta u svakoj suri prvi put smo punim imenom označili *dželle šanuhu* i *salavat* Poslaniku, *sallellahu ‘alejhi ve sellem*, a u nastavku smo koristili skraćenice: *dž.š.* i *s.a.v.s.* koje su kod nas uglavnom poznate. Uz imena ostalih poslanika koristili smo skraćenicu *a.s.* (‘alejhisselam).

Prevodioci

TEMATSKI

TEFSIR

KUR'ANA

UVODNIK

Ovo je jedna nova studija o Kur'ani-kerimu. U nekim svojim ranijim spisima navodio sam primjere ovakvog istraživanja.

Svo vrijeme dok sam na radio na ovoj studiji pratio me je osjećaj da nisam uradio dovoljno

Osjećam se obaveznim da kažem da i sad, dok je završavam, osjećam kako sam bio kratak - zato što je Kur'an veći od onoga što je ovdje o njemu izloženo u ovom mome pokušaju, ali ja sam žarko želio da povećam razumijevanje Allahove, dželle šanuhu (Uzvišeno je Njegovo Biće) Knjige i da duboko proniknem u njezina značenja.

Govorio sam samom sebi: Moguće je da ovim načinom tumačenja, kojim se ranije nije služilo, otvorim jedna od vrata dobročinstva - jer čudesnost Kur'ana nema svoga kraja, niti mi tu njegovu čudesnu, zapanjujuću stranu možemo ikada dokraja doseći bez obzira koliko dugo trajali naši veliki napori.

Cilj koji sam želio postići je da unaprijedim (ponudim) tematsko tumačenje (*tefsir mewduu'ijj*) svake sure u Slavnoj i Nedostižnoj Knjizi.

Et-Tefsiru'l-mewduu'ijj nije isto što i *et-tefsiru'l-mewd'ijj*! Ovaj drugi tefsir (tumačenje) bavi se ajetom ili grupom ajeta i objašnjava njegove ili njihove riječi, strukture i propise, a onaj prvi (*et-tefsiru'l-mewduu'ijj*) bavi se surom u cjelini i nastoji presnimiti "torzo" koji ona sadrži obrađujući je od početka do kraja i razotkrivajući skrivene veze koje je svu povezuju i to tako da njezin početak predstavlja uvod u njezin završetak, a njezin završetak potvrđuje njezin početak.

Ja sam se, koliko god sam mogao, koncentrirao na organsko jedinstvo (*wahdetu'l-mewdu'*) svake sure iako svaka od njih sadrži mnoštvo tema u sebi. Ovaj metod utemeljio je šejh Muhammed Abdullah Draz kada je obrađivao suru El-Bekare - najdužu suru u Kur'ani-kerimu - učinivši od nje jedan jedinstveni stručak koji je sačinjen od raznovrsnog i naslaganog cvijeća. Taj će metod prepoznati svako ko iščita njegovu studiju "En-Nebe'u'l-'azim - Vijest velika", taj - po mome

mišljenju - prvi tematski tefsir jedne kompletne sure.

Oni koji izučavaju Kur'an (*'ulema'u'l-Kur'an*) - to su prijemnici onog što im je Allah, dž.š., dao kao dar u razumijevanju Njegove Knjige, i to je - prije i poslije svega - iznimna blagodat svakome kome je Uzvišeni ukazao počast da tumači Njegovu Knjigu.

Ja sam - u svjetlu onoga što osjeća moja duša - došao do saznanja da muslimanima treba tefsir ove vrste. Kako? Pa ja se sa Kur'anom družim od svoga djetinjstva; u desetoj godini naučio sam ga napamet i nisam prestao da ga učim i izučavam sve do danas, a prevalio sam osamdesetu.

Međutim, meni je odmah postalo jasno da sam u stanju zahvatiti samo manji dio kur'anskih značenja i da moja duhovna moć ne može kročiti dalje od onih najbližih značenja i onog zvona ili odjeka kur'anskih rečenica i iskaza te sam počeo sebi govoriti: Moja je obaveza da najdublje razmišljam o Kur'anu, onako kako zahtijeva njegova veličanstvena pozicija! Morao sam zaroniti u dubine svakog ajeta kako bih dokučio njegove veze sa onim što mu prethodi i sa onim što dolazi poslije njega te da prepoznam kako je svaka sura kao cjelina unutar sebe čvrsto povezana i harmonična.

Zatim sam osjetio da moja odlučnost nema svoga pokrića. Uvjerio sam se u to i - stao! I - zamalo da stanem! Onda sam rekao sebi: Da pređem korak-dva na ovom putu bolje mi je nego da se već na prvoj stepenici predam nemoći!

Ali, Allah, dž.š., mi je ukazao pomoć i podario uspjeh; okuražio sam se i, evo, stigao do kraja.

Kur'ani-kerim je sažetak Objave koju je Allah, dž.š., spuštao već od prvih generacija, a onda mu je osigurao ono što će ga trajno sačuvati i zaštititi. Ni kod drevnih ni kod potonjih generacija ne nalazi se Knjiga koja bi u sebi sakupila one početne osnove, koja bi registrirala sahife i vjerodostojno sačuvala svaki harf, izuzme li se ovaj Kur'an, kome laž ne može prići ni sa jedne strane.

Ukoliko bi neko upitao: "A gdje je danas takva Božija Objava?", ne bi se moglo ukazati ni na što drugo osim na Kur'ani-kerim; jedino njegove riječi nikad ne mogu nestati niti presahnuti i samo Kur'an čuva čistu Istinu i ispravnu Uputu!

Ja ponovo podvlačim da je meni vrlo malo otkriveno; rijeka iz koje sam crpio preplavila je moje mogućnosti - a one su ograničene - , ali je ta rijeka davala snage mome potoku da ide dalje i dalje. *Ulu'l-elbab* - oni koji su oštroumni, koji svojim duhom "spoznaju" *gajb*, čulima nedokučivi svijet – podstaknuti su da idu do krajnjih vrhunaca u odgrtanju velova sa čudesnih tajni Kur'ana!

Odabirao sam one ajete koji se posebno ističu, a preostale sam ostavljao učaču/čitaocu Kur'ana da ih on spaja i uključuje u slične kontekste; to zato da bi se izbjegla preopširnost i razbacanost. Želio sam da budem jezgrovit, koncizan.

Također bih želio skrenuti pažnju da *et-tefsiru'l-mewduu'ijju* ne može biti nezavisan od one druge vrste tefsira, *et-tefsiru'l-mewdi'ijj-a*, nego je on samo njegovo upotpunjenje i jedan napor više.

Et-Tefsir el-mewdu'ijju ima i drugo značenje koje nisam tretirao, a to je slijeđenje jedinstvenog smisla diljem cijeloga Kur'ana, slijeđenje prostranstva toga smisla i njegovo sakupljanje u subližnjem kontekstu, i onda - na tome temelju - raspravljanje o brojnim pitanjima koja iz toga temelja proističu.

Ja sam ovu vrstu tefsira već demonstrirao u svojoj knjizi "*El-Mehawiru'l-hamsetu li'l-Kur'ani'l-kerim - Pet osovina Kur'ani-kerima*" te u studiji "*Nazaratun fi'l-Kur'an - Razmišljanja o Kur'anu*".

Nema nikakve sumnje da studije o Kur'anu zahtijevaju ovaj posljednji smjer istraživanja; ima mišljenja da njemu pripada budućnost! U svakom slučaju, Kur'ani-kerim je ustav islama i njegova vječita mudžiza (nadnaravna knjiga); on je izvor kome se uvijek vraćamo i za kojim osjećamo potrebu sve do kraja Vremena.

Hvala Allahu, dž.š., koji je Svome Robu sa Plemenitih Visina spustio Knjigu učinivši je uputom za one koji pameti imaju, koji je tu Knjigu zaštitio od svake mahane i pogreške i koji ju je učinio da nam ona bude podsticaj na uspjeh!

Muhammed el-Gazali

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

SURA PRVA

EL-FATIHA/OTVARANJE KNJIGE

Bismillah/U ime Allaha, u Najbolje ime od svih imena!

U ime Allaha, uz Čije ime ništa, što je na Zemlji i što je na nebesima, naškoditi ne može!

Bismillahi'r-Rahmani'r-Rahim/U ime Allaha, svemu Dobročinitelja, Milostivog.

Ova sura, koja se naziva i Suretu'l-hamd, Surah zahvale Allahu, dželle šanuhu (uzvišeno je Njegovo Biće), i pohvale Njega, jedna je od najkraćih sura Kur'ana, pa ipak je ona Ummu'l-Kitab/Glavnina, srž ili suština Knjige, "majka" Kur'ana, jedna od najvećih kur'anskih sura.

Ona sadrži sažeto izraženu suštinu islamskoga vjerovanja; ona je pouzdani ugovor između ljudi i njihova Stvoritelja, ugovor koji realizira njihovu zadaću u ovom svijetu i nadu u Allaha dž.š., da će On uputiti na Pravi Put, da će On darovati sreću i uspjeh i da će On dati blagoslov Svoga zadovoljstva.

Pogledajmo prvi ajet: *El-Hamdu lillahi Rabbi'l-'alemin/Hvala Allahu, Gospodaru svjetova!*

El-hamd je riječ u kojoj se nalaze tri značenja; ona označava pohvalu i priznanje kojim se iskazuje počast Najvišem Biću, Njegovoj veličanstvenosti, ljepoti i savršenstvu; ona je i hvalospjev na nimitima i svemu što nam je poklonjeno u darežljivosti od strane nenadmašnog Vlasnika blagodati; ona je i zahvalnost kojom se primaju spušteno dobro i pruženi darovi.

Kada ujutro ustanemo, mi izgovaramo, npr.: *El-Hamdu lillahillezi ahjana min mematina we ilejhi'n-nušur/Hvala Allahu, Koji će nas proživjeti iz mrtvila našeg i kod Koga ćemo biti sakupljeni.* Mi Njega

pohvaljujemo (sena'), Njemu izražavamo hvalu (hamd) i Njega šućuramo (šukr).

Rabbi'l-'alemin/Stvoritelju i Uzdržavatelju svih svjetova, gospodaru svih svjetova od Arša (Njegova Prijestolja) do postelje, od nebesa do Zemlje, od životinjskih vrsta do bilja i rastinja, od meleka do ljudi.

Cijeli svijet, osim Allaha, dž.š., od Njegovih je stvorenja. Sve osim Allaha Njemu je potčinjeno i o Njemu je ovisno. Da, sve osim Allaha, Njemu je potčinjeno i predstavlja Njegovu blagodat:

A sva hvala Allahu pripada, Gospodaru nebesa i Gospodaru Zemlje, Gospodaru svih svjetova! / I Njemu pripada veličanstvenost na nebesima i Zemlji! On je Silni i Mudri! (El-Džasije, 36-37)

Er-Rahmani'r-Rahim/Svemilosnom, Samilosnom. Mi živimo u okri-lju Njegove milosti; Njegova milost i Njegovo znanje obuhvataju sve. I da Allah, dž.š., ne oprašta grijeha i da nije milostiv, mi bismo otišli u propast našim grijehenjem i sebe bismo osudili na nevjerovanje i zabludu.

Maliki jewmi'd-din/Vladaru Sudnjega dana. Misli se na dan kada će biti dodjeljivane naknade za djela, dan koji će biti početak Onoga svijeta, a taj svijet stoji nasuprot ovom našem sadašnjem svijetu.

U sadašnjem svijetu dominira materijalistička civilizacija, koja spominjanje Allaha, čak, smatra mizerijom i lakrdijom.

To je civilizacija koja počiva na zaboravu Budućeg svijeta u sferi odgoja, zakonodavstva, međunarodne i domaće politike, a Budući svijet je najveća istina, na koju treba najviše paziti i na koju se mora računati.

Ijjake na'budu we ijyake neste'in/Samo Tebi robujemo i samo od Tebe pomoć tražimo. Tj. samo Tebe slušamo, samo smo Tebi pokorni, samo Tebi ibadet činimo, o Allahu; i samo se na Tebe – i više ni na koga drugog – oslanjamo; sve drugo ima potrebu za Tobom, kao što stoji u dvjema izrekama Muhammeda, s.a.v.s. (Allah ga blagoslovio i mir mu podario):

اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ.

“Allahu moj, pomози mi da Ti zikir činim, da Ti zahvalu iskazujem i da Ti ibadet činim na najljepši način!” (Ebu Davud od Mu'aza b. Džebela)

إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ

“Kada tražiš, od Allaha traži, a kada pomoć tražiš, u Allaha je traži!”
(Tirmizi od Ibn ‘Abbasa)

Ihdine’s-sirata’l-mustekim, siratallezine en’amte ‘alejhim/Na Pravi put Ti nas uputi, / na Put onih kojima si darove Svoje podario. Prava crta je najkraći put između dvije tačke; pa ko je na Pravom putu – on je našao Put do Allaha, dž.š.; “Zaista je moj Stvoritelj na Pravome putu!”

Allahova vjera (din) jedna je; vjerovjesnici su je prenosili u različitim vremenima i područjima; njezin temelj je jednobojstvo (vjerovanje da je Bog jedan, da Njemu pripadaju zaštita i zahvalnost i da stanovnici nebesa i Zemlje imaju potrebu za Njim).

Zbog toga je ovo tačka u kojoj leži uzrok razilaženja među sljedbenicima različitih savremenih religija; muslimani čvrsto vjeruju da je svako ko čini ibadet Allahu, dž.š., pokoran Njegovim propisima i da podržava Njegove zapovijesti na ovom i Budućem svijetu. Nemoguće bi bilo da ovu činjenicu prenebregnu ljudi ili melec. Ko se nje pridržava – spašen je, a ko skrene od nje – propao je. Svako ko uljepša svoju pokornost Allahu, dž.š., i Njegovom Poslaniku stići će do sljedećega cilja:

Koji se Allahu i Poslaniku pokoravaju, takvi su sa onima koje je Allah darovao Svojim darovima: vjerovjesnicima, istinoljubivima, šehidima i dobrim ljudima! O, kako je divno takvo društvo! (En-Nisa’, 69)

A što se tiče onoga ko živi u širku (višebojstvu), ko Allahu, dž.š., druga pridruži ili odbije Allahovo, dž.š., vođenje – takav živi između zablude i srdžbe, za njega nade nema i nikakva dobra u njemu nema:

...gajri’l-magdubi ‘alejhim wele’d-dallin/...a ne na put onih koji su srdžbu Tvoju zaslužili. Obaveza čovjeka je da ima ispravno mišljenje i istinoljubivo gledanje, pa kada se uputi prema Istini, obavezan je da postupa u skladu sa njom i da bude ponizan pred svojim Stvoriteljem i ljubazan i od pomoći Njegovim stvorenjima.

Allah, dž.š., je propisao da se ova sura uči na svakom namazu – kako bi ona bila razgovor (munadžat) koji se stalno ponavlja i dočika između ljudi i njihova Stvoritelja; ova sura je i zbir naučnih istina i, u isto vrijeme, izraz poniznosti roba koji doziva zadovoljstvo svoga Skrbnika i Zaštitnika.

U hadisi-kudsiju stoji:

— فَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَ بَيْنَ عَبْدِي نَضْفَيْنِ وَ لِعَبْدِي مَا سَأَلَ فَإِذَا قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

قَالَ اللَّهُ: حَمْدِي عَبْدِي! وَإِذَا قَالَ: الرَّحْمَانِ الرَّحِيمِ – قَالَ اللَّهُ: أَتَيْتَنِي عَبْدِي! فَإِذَا قَالَ: مَا لِكَ يَوْمَ الدِّينِ – قَالَ اللَّهُ: مَجْدِي عَبْدِي أَوْ فَوْضَ إِلَيَّ عَبْدِي! فَإِذَا قَالَ: إِيَّاكَ تَعْبُدُ وَإِيَّاكَ تَسْتَعِينُ – قَالَ اللَّهُ: هَذَا بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي وَ لِعَبْدِي مَا سَأَلَ. فَإِذَا قَالَ: لِهَدِينَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ – قَالَ اللَّهُ: هَذَا لِعَبْدِي وَ لِعَبْدِي مَا سَأَلَ.

“Ja sam razdijelio namaz između Sebe i Moga roba, tako da polovica pripada jednom, a polovica drugom, robu, i kada on moli govoreći: *El-Hamdu lillahi Rabbi'l-alemin*, tada Ja kažem: ‘Moj rob Mi zahvaljuje!’ Kada kaže: *Er-Rahmani’r-Rahim*, Ja kažem: ‘Moj rob Me hvali!’ Kada kaže: *Maliki jewmi’d-din*, Ja kažem: ‘Moj rob Me veliča!’ ili: ‘Moj rob se Meni povjerava!’ Kada kaže: *Ijjake na’budu we ijyake neste’in*, Ja kažem: ‘Ovo je između Mene i Moga roba, a robu pripada ono što traži!’ A kada kaže: *Ihdine’s-sirata’l-mustekim, siratallezine en’amte ‘alejhim gajri’l-magdubi ‘alejhim wele’d-dallin*, Ja kažem: ‘Ovo je Moga roba, njemu pripada ono što traži.’” (Ebu Davud od Ebu Hurejrea)

Mi dove ponavljamo radi samih sebe, kao što ponavljamo pranje tjelesnih organa – zato što je razlog ovih ponavljanja da se bude ustrajan. Nije dovoljno da se ljudsko tijelo, u svome čišćenju, pere jedanput ili dva puta, već je neophodno ponavljati to pranje tokom čitavog života! Isto tako se ni ljudska priroda ne može dotjerati, odnosno izglacati jednom ili sa dvije dove, nego je neophodno ponavljati stajanje pred Allahom, dž.š. – jer ljudska lahkomišlenost i šejtanske vesvese (nagovaranja) nemaju kraja, zbog čega se moraju ponavljati dove i neprestano izražavati skrušenost i poniznost pred Allahom, dž.š.

...jer je namaz vjernicima propisan u određeno vrijeme. (En-Nisa’, 103)

Na ovaj način, u nekoliko redaka, upotpunjuje se predodžba čvrste, jedinstvene i jedino moguće veze između ljudi i njihova Stvoritelja, upoznaje se sa Njim, zahvaljuje se Njemu i priprema se za susret s Njim; na ovaj način se pazi na činjenje ibadeta samo Njemu i održava se nada da nas On učini onakvima kakve nas On voli.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

SURA DRUGA

EL-BEKARE/KRAVA

Nakon Hidžre, svi naponi su bili usmjereni ka formiranju prvog islamskog društva u Medini Munevveri. Muslimani su već bili uspješni u pojedinačnom odupiranju idolopokloničkim smutnjama; evo ih sada sa pročišćenim i iskrenim vjerovanjem; oni su pronašli područje gdje sakupljaju svoj ummet i uspostavljaju svoju državu.

Međutim, nakon idolopoklonstva, oni su udarili na novog neprijatelja – Jevreje, koji smatraju da vjera pripada samo njihovom narodu.

Jevreji su smrknutih lica dočekali islam i pripremili se za nove napore u borbi protiv njega, u borbi koju su sami sebi propisali; oni se tajno i javno dogovaraju kako da islamu i muslimanima postavljaju zamke. Jevrejska plemena, koja su naseljavala plodne doline u Hidžazu, započela su svoj život bježeći, sa svojim vjerovanjem, od nasilja Rimske imperije. Jevreji su se tako raspršili među nepismene Arabljane, iznad kojih su se oholo uzdizali. Ta plemena nisu vodila rat protiv idolopoklonstva, niti su organizirala pozivanje Bogu, dželle šanuhu, niti su izlagala nebeska učenja nezavisno od onih zemaljskih. Ne, nikako! Jevreji su nosili zavidnost u svojim dušama i osjećali se jako ugodno u svojoj tradiciji smatrajući da je vjera samo njihova *differentia specifica* (njihovo obilježje) te da je oni ne trebaju dijeliti ni sa kim drugim.

Da li su oni zadržali ovakva osjećanja i stavove kada se pojavio islam? Ne, nego su oni islam odbili, a njegovo učenje gledali da izokrenu i potaru!

Posljednji Božiji poslanik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, pokušao je da ih odvрати od ovakva njihova ponašanja i smjera i da sa njima saraduje u dobru, međutim, prevladala je njihova mržnja, njihovo zlo je još više

uskvasalo tako da su muslimani, u svome izbjeglištvu, to zlo savladavali dobroćinstvom ili borbom protiv njega.

Muslimani su osnivali svoje društvo u skladu sa uputama Objave i štitili se protiv neprijatelja koji nije skrivao svoju dotle potajnu mržnju prema njima.

U ovakvoj klimi je objavljena sura El-Bekare, najduža sura Kur'anikerima, sura koja ima najviše raznovrsnih instrukcija.

Koristeći aluziju, ova sura ukazuje na laž i oholost Jevreja:

Ovo je Knjiga u koju nema sumnje nikakve, uputa bogobojažnima ona je. (2) – kao da u drugim Knjigama ima mjesta koja su sumnjiva; kao da ono što je u njima nagomilano ne utemeljuje *et-takwa* (bogobojažnost, duboku svijest o Bogu, dž.š., i spremnost da se izvršavaju svi Njegovi nalozi) niti dotjeruje životno ponašanje.

U ovoj suri iznesene su brojne karakteristike muttekija (bogobojažnih), a *et-takwa* se tematizira više od trideset puta, što nije slučaj ni sa jednom drugom surom – jer *et-takwa* je univerzalno svojstvo koje je zahtijevano i od drugih naroda u različitim poslanstvima i poslanicama:

Allahu pripada sve što je na nebesima i sve što je na Zemlji. I Mi smo oporuku ostavili onima kojima je Knjiga prije vas data, a i vama: "Ittekullah/Allaha se bojte!" (En-Nisa', 131)

Posebna je odlika ove sure što ona govori o pet temelja islama:

O, ljudi, robujte Gospodaru svome, Koji je stvorio vas i one prije vas... (21);

I čuvajte namaze, onaj središnji posebno, i pred Allahom stojte odano! (238);

O, vjernici, dijelite iz onoga čime smo vas Mi opskrbili prije nego li dođe Dan u kome nema ni trgovine, ni jaranstva, ni posredništva! (254);

O, vjernici, propisuje vam se post kao što je propisan i onima prije vas... (183);

Allaha radi hadž i umru upotpunite! (196)

Ova sura ostaje otvorena da doda Plemenitom Poslaniku ono što

Allah, dž.š., hoće da doda iz Objave povezujući to sa njezinim sadržajima.

Poznato je da je posljednji ajet koji je, što se tiče čitavoga Kur'ana, objavljen bio onaj u kome se kaže:

I bojte se Dana u kome ćete se Allahu vratiti, zatim će se svakom čovjeku što je uradio namiriti, i ljudima nepravda neće nanesena biti! (281)

Poslaniku, s.a.v.s., već je bilo naređeno da ovaj ajet priključi ajeti-ma koji govore o kamati na samom kraju ove sure.

Pogledajmo sada prve stranice ove sure! Vidjet ćemo da ona bogobojazne opisuje u tri ajeta, one koji poriču Istinu, nevjernike (kafirun), opisuje u dva ajeta, a munafike (licemjere) opisuje u trideset ajeta! Ova činjenica vodi ka zaključku o ogromnim dosezima munafičkoga zla te o njihovoj opasnosti za svaki džemat ili društvo.

Nakon općeg poziva u vjerovanje u Allaha, dž.š., i Sudnji dan, zatim sažetog govora o i'džazu (nadljudskom, natprirodnom karakteru) Kur'ana, iskrenosti onoga ko ga prenosi čovječanstvu i štete koju nanose neprijatelji Kur'ana, ova se sura vraća govoru o vrstama ljudi koji se suprotstavljaju Poslanstvu jasno fiksirajući suprotstavljena gledišta vjernika i nevjernika (poricatelja Istine) i praveći jasnu razliku između izigravanja i ispunjavanja ugovora.

Da li Stvoritelju, odnosno Uzdržavatelju svih svjetova priliči bilo kakvo prostačko gledište? Da li da za pružene nimete, nimete obilne opskrbe, uzvratimo poricanjem njihova Vlasnika? O, kakav je to prkos, kakva nezahvalnost!

Kako možete da u Allaha ne vjerujete, vi koji ste bili mrtvi, pa vas On oživi, a zatim će vas usmrtiti, pa potom oživjeti, pa ćete se zatim Njemu vratiti!? (28)

Bilo je sasvim prirodno da se nakon ovog pasusa govori o početku stvaranja, o ljudskim obavezama te o vječitoj borbi među Ademovim sinovima, između Iblisa i ljudskog potomstva! Ova borba se manifestira u predodžbi gorkog neprijateljstva između Pečata pozivača i Israilićana, koji su odabrali da budu vojska Iblisova u njegovoj neprestanoj borbi protiv Istine.

Bilo je neminovno – a sura El-Bekare je objavljena u Medini – da se ova sura suprotstavi Israiliđanima, njihovom opovrgavanju posljednje Poslanice i njihovom bestidnom ponašanju kako jučer tako i danas. Stoga ovaj pasus počinje riječima Uzvišenog:

O, sinovi Israilovi, sjetite se Moje blagodati koju sam vam podario! Ispunite zavjet koji ste Mi dali, a i Ja ću Zavjet Svoj koji sam vam dao ispuniti. I samo od Mene strahujte! / I vjerujte u ono što sam objavio, to potvrđuje da je istinito ono što vi imate, i ne budite prvi koji u to ne vjeruju! (40-41)

Kur'an potvrđuje isto ono što, u sažetoj formi, istinitim smatraju jevreji; prema tome, ehli-kitab (jevreji i hrišćani) nisu isti kao oni koji obožavaju kumire u poricanju Allaha, dž.š., i nijekanju Objave koja je dostavljena poslanicima! Kur'an, zbilja, smatra da su oni na istini u pogledu vjerovanja u Boga, postojanosti Objave i ljudske odgovornosti te polaganja računa za svoja djela, ali Kur'an ne potvrđuje ono što oni pripisuju Bogu, dž.š., kada npr. kažu da se On kaje zbog potapanja Zemlje u vrijeme Nuha, a.s., pa se zatim kaje zbog onoga što je učinio i osjeća potrebu za nekim ko će Ga opominjati da to ne učini još jedanput. Isto tako, Kur'an ne potvrđuje Stari zavjet u onom dijelu gdje se navodi kako je Bog sišao da hoda po Zemlji, a zatim skrenuo prema Abrahamu pošto ga je on pozvao na ručak, kao što ne potvrđuje ni ono mjesto Staroga zavjeta u kome stoji kako se Bog hrvao sa Jakovom tokom čitave noći pa Ga Jakov nije pustio sve dok mu On nije dodijelio prezime Israil!

Kur'an, dakle, potvrđuje ono što je kod Benu Israila samo u sažetom, glavnim crtama, a ne u detaljima. Ono što im je Kur'an potvrdio ili ono u čemu se slaže s njima, spomenuo je to da bi ih, na temelju toga, pozvao na odgovornost i pravedno im presudio.

El-Bekare više od šesnaest puta nabraja pitanja i odluke koji su bili izloženi ovom narodu tokom njegove povijesti, i kaže da ista ta pitanja i odluke oni imaju u Tevratu i, s tim u vezi, oni nisu imali povoljan sud i lijepo mišljenje kada su se izražavali o njima niti su se Bogu, dž.š., zahvaljivali zbog njih. Ovo nabranje počinje ovim riječima Uzvišenog:

I kada vas spasismo od Faraonovih ljudi koji su vas na najžešće muke stavljali... (49)

Da li su oni svjesni nimeta ovog spašavanja?

Poslije toga je Allah, dž.š., kaznio njihove neprijatelje njima naočigled, pa da li su oni osjetili pravednost ovog uzvraćanja istom mjerom, da li su se zahvaljivali svome Stvoritelju zato što je uništio one koji su ih tlačili?

Kur'anski kontekst, povezan, stere se niz duge stranice opominjući i pitajući. Da li je on probudio savjest jevreja nakon uspostavljanja ove duge liste ili je ta savjest ostala u kufri većem od onog u kojem su bili idolopoklonici u vrijeme vjerovjesnika Kur'ana?

Ovo što iz povijesti ovog naroda registrira ova sura ima svrhu da taj narod dovede do najvažnije stvari, koju mi nazivamo vjersko jedinstvo (el-wahdetu'd-dinije), onakvo jedinstvo kako ga predstavlja Kur'ani-kerim u ovoj suri.

Za razliku od uskogrudnog religijskog fanatizma, islam sve ljude velikodušno poziva u vjersko jedinstvo koje počiva na fitri (zdravoj univerzalnoj ljudskoj prirodi) i na racionalnoj logici. Jevreji i hrišćani Istinu svojataju samo za sebe tvrdeći da spasa nema ni za koga osim za njih!

Zašto oni odašiljaju ovako pristrasnu presudu?

Oni vele: "U Džennet neće nikako ući drugi do oni koji budu jevreji ili budu hrišćani!" To su njihove puste želje. Ti reci: "Dokaz vaš dajte ako je istina to što zborite!" (111)

Ovamo, kod nas, drugi ljudi koji uljepšaju svoju spoznaju Boga, dž.š., koji Bogu, dž.š., predaju svoja bića, koji imaju čiste namjere i čine dobra djela – zašto bi njihov trud bio uzaludan?

A nije tako! Koji god čovjek predano okrene lice svoje Bogu, a bude dobra djela činio, njemu pripada nagrada njegova kod Gospodara njegova! Takvima nema straha niti će se žalostiti! (112)

Polazeći od ovoga stava, Kur'an od ehli-kitabija traži da vjeruju u Boga, dž.š., i u sve Njegove poslanike i da se okanu sebičnosti koja, u svakoj sljedbi, uljepšava uvjerenje da samo oni posjeduju Istinu:

I oni vele: "Jevreji ili hrišćani budite i – na Pravom putu ste!" Ti reci: "Ne! Mi smo vjere Ibrahimove, čovjeka vjere čiste! On nije od mnogo-božaca bio!" (135)

Zatim se od njih traži da budu široki u sferi vjerovanja sve dok njime ne obuhvate svakog vjerovjesnika koga je Allah, dž.š., poslao sa upu-

tom ljudima i da nijednog vjerovjesnika ne izuzimaju iz toga vjerovanja:

Vi recite: "Mi vjerujemo u Allaha, i u ono što je nama objavljeno, i u ono što je Ibrahimu objavljeno, i Ismailu, i Ishaku, i Jakubu, i unucima njihovim! I u ono što je dato Musau, i Isau, i u ono što je dato vjerovjesnicima od Gospodara njihova! Mi ni među jednim od njih ne gradimo nikakvu podjelu i mi smo predani Allahu!" (136)

Ovo su bili osnovni principi vjerskog jedinstva (el-wahdetu'd-dinije) koje objašnjava sura El-Bekare izlažući ih jevrejima i hrišćanima kako bi oni, zajedno s muslimanima, nakon što ih prihvate, ušli u njihovo okrilje. U početku ovog detaljnijeg izlaganja Kur'ani-kerim je objasnio da islam kako je ovdje izložen nije nešto novo, već da je to vjera koju su prenosili svi prethodni poslanici.

Jevreji su se uvijek ponosili činjenicom da su oni potomci Jakubovi, koji je kasnije dobio prezime Israil, po kome se u naše vrijeme uspostavila država Izrael. A ko je bio Jakub? Čovjek koji je bio u najljepšoj duhovnoj vezi sa Allahom, dž.š., koji je imao najčvršću spoznaju o Njemu, koji se iskreno predavao Allahovom, dž.š., kada-i kaderu (sudbinskoj odredbi), koji je svoj evlad pozivao da vjeruju u Njega i koji je, prije nego je preselio na Ahiret, sa njima čvrsto dogovorio da ne zanemare iz imana ni koliko je jedan trun:

Vi niste svjedoci bili kad je Jakubu smrt došla, kad je on sinove svoje pitao: "Kome ćete, poslije mene, robovati vi?" Odgovorili su: "Robovati ćemo Bogu tvome, Bogu predaka tvojih, Ibrahimovu, Ismailovu i Ishakovu, Bogu jedinome! I mi smo samo Njemu predani!" (133)

Ovaj islam – to je jedinstvena i razumska veza između stvorenja i njihova Uzdržavatelja, između ljudi i njihova Stvoritelja! Zar nije pravo Najvišeg Bića da sva Njegova stvorenja u Njega sa divljenjem gledaju, poslušna i skrušena!? A da islam i nije Božija vjera, da li pobuna protiv Njega može biti vjera (din)? Da li je kršenje Njegova prava vjera? Da li su propisi izvan onih koje donosi islam – vjera? Zaista je Muhammed, s.a.v.s., u osnovi odbacio ovakve stvari učinivši Allahov Put tako prostranim da, poslije njega, nema drugog puta; zato se u ovoj suri kaže:

Pa, ako budu vjerovali u što vjerujete i vi, na Pravoj su stazi! A ako leđa okrenu, onda su samo u raskolu! A tebi je dosta Allah da te zakloni od njih! Allah je Onaj Koji čuje sve i Koji je znalac stvari svake! (137)

U ovim ajetima primjećujemo dva plemenita postupka. Prvi je da se od jevreja i hrišćana traži vjerovanje slično našem vjerovanju, a nije rečeno da to vjerovanje bude naše vjerovanje, uzimajući u obzir i poštujući njihov personalitet, kao da im se daje sloboda izbora, a, ustvari, vjerovanje je jedno!

Što se tiče drugog postupka, njihovo smatranje lažnim Muhammedova poslanstva ne daje povod da se na njih napadne, nego im se ostavlja da misle kako misle, ali, ako njihovo zlo naraste i ako oni počnu sa neprijateljstvima, pa – Allah, dž.š., će nas zaštititi od njih, a On je nama dovoljan!

Ovo su bile naznake univerzalnog jedinstva kako ga ocrtava ova sura. Ipak, ostaje ovdje jedan mogući nesporazum koji treba raščistiti: Šta znači tvrdnja da su svi poslanici bili muslimani budući da je općenito poznato da je islam vjera koja se sa Muhammedom, s.a.v.s., pojavila pred čovječanstvom? Utvrđena je činjenica da je vjera od iskona – jedna, i ona sadrži vjerovanje u Boga i dobročinstvo, što je, ustvari, islam.

Međutim, puka teorijska spoznaja nije dovoljna jer je neophodno da sa spoznajom kažemo našem Stvoritelju: *“Čujemo i pokoravamo se, oprosti nam, o naš Gospodar, Tebi nam je vratiti se!”* (285)

Pa i Iblis ima spoznaju da je Bog jedan i da je On stvoritelj svih stvorenja te da ni o kome nije ovisan, ali je on ovoj spoznaji morao priključiti potčinjenost Allahovim nalogima i nastojati zadobiti Allahovo, dž.š., zadovoljstvo, međutim, on je to odbio pa je zbog toga protjeran iz Allahove, dž.š., milosti. A svi su poslanici dolazili da obznane svoju spoznaju Allaha, dž.š., i to na ispravan način, ali, u isto vrijeme, oni su obznanjivali pokornost Allahu, dž.š., u svemu što su ljudi obavezni činiti.

Tako su činili Nuh i Ibrahim; tako su činili Musa, Isa i Muhammed, alejhimu's-selam; oduljili bismo ako bismo ovdje nizali ajete u kojima se obznanjuje njihova predanost Allahu, dž.š.; uglavnom, svi su oni pozivali u tu predanost, u islam, iako u ograncima njihovih zakonodavstava ima nesklada, koji je došao kao rezultat različitih vremenskih perioda u kojima su se oni javljali.

Insan u svome djetinjstvu dobije takvo i takvo ime; kad uđe u godine, on ne mijenja to ime; kako se širi opseg njegovih aktivnosti, tako se i on upotpunjava, kada dolazi do promjena na njemu. Hoću reći da

nije razumno da sferu vjere u ovom dobu predstavimo poredeći je sa onim manifestacijama pobožnosti koje su bile u vrijeme Nuha, a.s. Iako je središte te sfere jedno te isto danas kao i u Nuhovo, a.s., vrijeme, njezine vanjske granice proširuju se sa širenjem civilizacije. U uvjetima današnje tehnologije, državna elektromreža u nekim malim naseljima može se proširiti tek na nekoliko kvadratnih kilometara dok u velikim gradovima može pokriti stotinu ili hiljadu puta veću površinu; bilo kako mu drago, električna struja koja teče kroz mrežu ista je svugdje i ima istu funkciju.

Muhammed, s.a.v.s., pojavio se kao poslanik nakon ogromnog iskustva kroz koje su, u svome pozivanju, prošli Musa i Isa, pa šta ima neobičnog u tome što je on u posljednjoj i konačnoj verziji dina (vjere) ispravio mnoge greške, što je ispravio mnoge krive puteve, što je ukinuo mnoge iskonstruisane bid'ate (novotarije) i što se u Knjizi s kojom je došao odjednom našlo mnogo detaljno razrađenih istina i svjetova na koje ne nailazimo kod ranijih poslanika?

Muhammedovo, s.a.v.s., poslanstvo bilo je neminovno, i ono je imalo cilj da pokaže novu orijentaciju ljudskom rodu koji je bio zabasao i prekoračio granice, a posebno je to poslanstvo usmjerilo pogled ka ehli-kitabijama podsjećajući ih na konfuziju koju su donijeli sebi i čitavom čovječanstvu.

Kada je riječ o hrišćanima, bilo je nužno posebno naglasiti Božiju jedinstvo te da je Isa Božiji rob kao i svi drugi ljudi, a da su i on i njegovi učenici (havarijuni ili, u hrišćanskoj terminologiji, apostoli) pozivali u istinu islama.

U vezi sa jevrejima – Muhammedovo, s.a.v.s., poslanstvo je njima posebno upućivalo prijekor zbog njihove oholosti; islam je došao da spasi čistu Objavu iz njihovih kandži i istakne da Allah, dž.š., nije Bog njihova niti bilo kojeg drugog naroda. Naime, oni u svome vjerovanju tvrde da Bog s njima ima posebnu vezu te da su oni Njegov izabrani narod.

Oni dobročinitelji koji su, prije pojave poslanstva Muhammedova, s.a.v.s., slijedili Musaa i Isaa, a.s., priključili su se sljedbenicima Muhammeda, sallallahu 'alejhi ve sellem, ili su se njima priključili sljedbenici Muhammeda, s.a.v.s., u sljedećoj univerzalnoj mudrosti:

Onima koji su vjerovali, i onima koji su bili jevreji, i hrišćani, i Sabijci, koji su u Allaha i Onaj svijet vjerovali i dobra djela radili, pripada nagrada njihova kod Gospodara njihova! Njima nema straha i oni neće očajavati. (62)

A ostale ehli-kitabije, koji i danas žive, neće da shvate ni Kur'an ni iman (vjerovanje) s kojim je Kur'an došao; oni su žurno izabrali da se odaju ovosvjetskim strastima slijedeći u tome idolopoklonike. Na njih se ne odnosi gornja tvrdnja. Pa kako da se mi priključimo njihovom očigledno krivom putu, njihovoj mržnji i zastrašivanju muvehhiduna (islamskih monoteista) te upornom rušenju džamija i mesdžida i rastjerivanju muslimanskih zajednica i džemata:

Ko je veći zločinitelj od onoga koji zabranjuje da se u hramovima Allahovim spominje Njegovo ime, i koji se svim silama trudi da se oni poruše? Takvi ljudi u njih bi morali sa strepnjom ulaziti! Ali, takvima na ovom svijetu poniženje predstoji, a na Onom svijetu patnja velika. (114)

Ova sura je objavljena neposredno nakon Hidžre; ona je savremenik formiranja islamskoga društva na njegovim već pripremljenim stubovima, društva koje čvrsto stoji na principima na kojima počivaju odnosi između sljedbenika različitih vjera. El-Bekare je objavljena u vrijeme kada je islam, baš ovom surom, pozvao na jedinstvo vjera i na povratak učenjima svih Božijih poslanika.

* * *

Pojavu islama medinski jevreji su dočekali sa cinizmom i poricanjem. Oni su, naime, smatrali da se samo njima može objaviti vjera te da, pored njihove rase, nijedan drugi narod ne može imati tu privilegiju. Kada se završila Hidžra, islam je došao preblizu za udobnost nekih jevreja koji su se tu bili nastanili, i zato su oni odlučili da se protiv njega bore kujući planove protiv njegovih sljedbenika.

Vjerovjesnik Muhammed, s.a.v.s., pred njih je izišao sa Poveljom (Sahifom) u kojoj su bili razrađeni odnosi između muslimana i onih koji nisu muslimani na temelju mira i međusobnog potpomaganja.

Oni su ovaj prijedlog primili sa nevjericom i nastavili su da, u svome stilu, ismijavaju novu vjeru, da huškaju na nju i da je napadaju.

U isto vrijeme, na stranicama Objave koja je silazila, nastavlja se sa

korenjem ovakvih jevrejskih stavova snažno ih opominjući na ono što im se događalo u njihovoj dugoj povijesti, ali to nije davalo rezultate u rušenju njihovih obmana i podmuklosti u njihovim srcima. U njihovim dušama ponikla je misao da su samo oni narod Objave i da nije dozvoljeno da Bog izabere vjerovjesnika čije bi porijeklo bilo daleko od njihove rase!

Kur'ani-kerim rigorozno odbija sve ove njihove tvrdnje ovim pitanjem: Ako vi vjerujete u ono što je objavljeno vašim precima, kako možete poricati ono što su vaši vjerovjesnici i njihove Knjige najavili i smatrali istinitim?

Kad im se kaže: "Vjerujte u ono što Allah objavljuje!" – oni odgovaraju: "Mi vjerujemo u ono što nama objavljeno je!" A u ono što se nakon toga objavljuje i što potvrđuje da je istina to što oni imaju, oni ne vjeruju! Ti reci: "A zašto ste prije ubijali Allahove vjerovjesnike, ako vjernici ste!?" (91)

Kur'an uporno tvrdi da oni lažu kad kažu da vjeruju! Ta zar nisu ubijali vjerovjesnike, zar nisu kršili sporazume i zar nisu činili najgore grijehel!? Da li je to vjerovanje? *Ogavno li je to na što vas vjerovanje vaše navodi, ako ste ikako vjernici!* (93)

Sura El-Bekare jevrejima navodi deset ovakvih opomena ne bi li se oni urazumili, ali – uzalud! Džaba je, ove opomene ih nisu ubijedile da su na krivom putu, nego su one poduka islamskom ummetu da bude ustrajan na Pravome putu, da se okoristi njima i da bude što dalje od puta kojim bi izazvali srdžbu protiv sebe. Već ranije jevrejima je bilo rečeno: *Ispunite zavjet koji ste Mi dali...* (40), a sada se kaže muslimanima:

Sjećajte se vi Mene, pa ću se i Ja sjećati vas! I zahvaljujte Mi, a ne budite Mi nezahvalni! / O, vjernici, potporu sebi pribavljajte strpljenjem i namazom. (152-153)

Tako da su jevreji, ustvari, samo formalno, a ne sadržajno bili uz vjeru; bili su privrženi ljušturi, a zaboravljali su jezgro, a vi, o muslimani, budite privrženi Istini u njezinom temelju i u njezinim traženim stubovima:

Nije dobročinstvo u tome da istoku ili zapadu okrećete lica svoja, nego su dobročinitelji oni koji vjeruju u Allaha i u Onaj svijet... (177), i

tako dalje uključujući tu šest stubova koji pojašnjavaju šta je to istinsko vjerovanje i koji učvršćuju osnove takvaluka.

Ova sura nastavlja da gradi novo društvo i – kao što smo istakli – obrazlaže pet temelja islama da bi potom prešla u raspravu o muslimanskoj porodici iznoseći brojne mudrosti u vezi sa njezinim formiranjem, razvijanjem i čuvanjem. Nemoj smetnuti s uma da iz ovih objašnjenja izbija aluzija na ono što se davno ranije dešavalo jevrejima, o tome kako su njima bili predočavani brojni Allahovi, dž.š., ajeti na koje oni nisu obraćali pažnju pa se onda na njima obistinila riječ tvoga Gospodara:

Upitaj sinove Israilove koliko smo samo Mi njima jasnih znakova dali! A one koji preinačuju blagodat Allahovu nakon što im je došla, Allah, zbilja, žestoko kaznit će! (211)

Zar ovaj zaključak nije poput one poznate mudrosti: “Govorim sebi, a slušaj ti, komšija”?

Ova sura raspravlja o zaštiti velike zajednice, tj. društva uz pomoć džihada, ali i o čuvanju male zajednice, tj. porodice, različitim vrstama propisa koji štite njezinu čast, ali smo mi, muslimani, potcijenili obje ove zapovijesti.

Zasad ćemo odustati od rasprave o islamskoj porodici kako bismo se kratko osvrnuli na pitanje borbe, onako kako ovo pitanje prezentira Kur’ani-kerim suočavajući se usput sa nekim zabludama o džihadu koji je propisan.

Mi, muslimani u cjelini, ne volimo rat; mi ne žudimo za onim što se u svim ratovima događa, a to je rušenje i uništavanje života, nego smo mi saosjećajni, mi smo prirodno skloni harmoniji i miru među ljudima, rodbinom, komšijama i prijateljima. Islam je u nama uspostavio ova osjećanja:

Propisuje vam se borba, a ona vam je mrska! Vi nešto mrzite, a ono je dobro vaše; vi nešto volite, a ono je zlo vaše! Allah zna! A vi ne znate! (216)

Nema nikakvih problema sa onim mirom u kome su zaštićena ljudska prava i u kome se poštuje akida (islamsko uvjerenje), ali ako mir znači potčinjavanje i prihvatanje niskosti, onda takav mir nije dobrodošao.

U kur'anskom objašnjenju o zabrani u svetom mjesecu možeš primijetiti ovaj delikatni balans:

Pitaju te o borbi u svetom mjesecu. Ti reci: "Borba u njemu je grijeh veliki!" (217), tj. nije dozvoljena, ali – šta činiti kada se vi u tome mjesecu dogovorite o neprijateljstvu, o progonu onih koji su dotle mirno živjeli, o oduzimanju prava na ispravni ibadet!? Zar nije dužnost odbiti agresiju i zaštititi Istinu i prava!?

Ali, odvratanje od Allahova Puta, i nevjerovanje u Njega, i okretanje od Hrama Svetoga, i progon stanovnika njegovih iz njega – to je veći grijeh kod Allaha. (217)

U konačnici, *zlostavljanje je gore od ubijanja* (217), pa borba postaje odbrana svetinja i vjerovanja.

Šta da se radi kada mi živimo sa narodom koji nije zadovoljan nama sve dok se mi ne odrekemo svoje vjere i dok ne prihvatimo njihov način življenja!?

U ovakvim uvjetima odbrambena borba postaje nužna pa krivica stvaranja konflikta ne pada na nas nego su odgovorni oni koji su taj konflikt izazvali.

Nakon navođenja ovih prethodnih napomena možemo razumjeti smisao riječi Uzvišenog Allaha u ovoj suri:

I borite se na Allahovom Putu protiv onih koji se protiv vas bore, ali vi boj ne započinite! Allah ne voli one koji započiju boj! (190)

Ovo je mudrost koja traje do Kijametskoga dana, i sve što je u Kur'ani-kerimu navedeno, od prve do posljednje sahide, slaže se sa ovom mudrošću.

Ima ljudi koji, plašeći druge, smatraju da je sura Bera'etun/Et-Tewba, sa svim propisima koje sadrži, oprečna ovome što je ovdje navedeno. Ovo je žalosno pogrešno mišljenje jer naredba o borbi u suri Bera'etun nije izdata protiv ljudi koji su pravični ili s kojima je napravljen sporazum ili koji su neutralni, nego je izdata protiv onih koji traže žestoke sukobe, koji su pružili svoje ruke da nam nevolje nanose, a koje Kur'an ovako opisuje:

...doista, kako je samo zlo to kako oni postupaju! / A ako je vjernik posrijedi, oni ni srodstvo ne poštuju a ni ugovor, i oni granicu svakog zla

prekoračuju. (Et-Tevba, 9-10)

U nastavku, Kur'an ističe da je neophodno sukobiti se sa ovakvima, ali se borba protiv njih mora voditi pravedno i zarad Istine:

A zar se nećete boriti protiv ljudi koji svoje zakletve krše, i koji brigu brinu kako da Poslanika protjeraju i kako bi vas prvi napali!? Zar se vi njih bojite!? Pa Allaha je preče da se bojite, ako vjerujete! (Et-Tevba, 13)

Kako neko može razumjeti da je ovdje riječ o borbi protiv onih koji nisu agresori!? To da je propis koji je naveden u ovoj suri derogiran propisom koji se nalazi u suri El-Bekare, u kojoj se kaže da se borba može voditi samo protiv onih koji su mu'tedun – pogrešno je razumijevanje; to je neodobravajuće mišljenje kojim se dokidaju vječiti propisi i kojim se otvaraju vrata teških optužbi protiv islama, a nama prigovara!

Mi ovdje želimo ukazati da Kur'ani-kerim predstavlja ispravnu i prihvatljivu borbu kada se ona vodi zarad Allahova, dž.š., Puta, a ne u ime lične slave ili neke posebne materijalne koristi, niti u ime nacionalnog fanatizma, a takve su ratove vodile Njemačka i Engleska više nego sve druge države.

Ratovi koji su se vodili u posljednje vrijeme uglavnom su bili radi pljačke bogatstava onih slabih i nejakih, radi kolonizacije njihovih zemalja, za račun onih vojno jakih i oholih. To nisu i nikada neće biti ratovi na Allahovom, dž.š., Putu, nego su to ratovi na šejtanovom putu! Zaista se rat fi sebilillahi (na Allahovom, dž.š., Putu) vodi zarad trajanja ibadeta Allahu, dž.š., i odbijanja ibadeta šejtanu; od iskona je bilo da oni koji vjeruju i dobra djela čine nose teret odgovornosti za ovu borbu sve dok Allahove kuće ne budu građene za ibadet samo Njemu:

Ko je veći zločinitelj od onoga koji zabranjuje da se u hramovima Allahovim spominje Njegovo ime, i koji se svim silama trudi da se one poruše? (114)

Zbog toga Uzvišeni, kada govori o razlozima dopuštenja ovakvih ratova, kaže:

A da Allah ljude, jedne s drugima ne savlađuje, Zemlja bi uzneredila se, ali – Allah je blagodaran za sve svjetove! (251)

Da, Istina može trajati i postati čvrsto priznata samo onda kada je brane hrabri ljudi koji se nesebično žrtvuju u uzdizanju njezina bajraka i zarad trajanja njezine Riječi.

U suri El-Bekare nalaze se dugi pasusi u kojima se govori o porodici, pa pošto je ova sura u Mushafi-šerifu došla na prvo mjesto, smatra se da je ona prva u kojoj je o ovoj temi bilo šta rečeno! Ali, ovo je pogrešno razmišljanje budući da je bar jedna trećina Kur'ana bila objavljena prije ove mubarek sure, tako da je neophodno da u obzir uzmemo i ono što je prethodilo ovoj suri i da to sve skupa objedinimo u promišljanju propisa i mudrosti u vezi sa porodicom. Jedan od takvih principa je i jednakost ljudskih bića s obzirom na njihov spol, jednakost koja je izrečena u suri En-Nahl:

Koji god da urade dobro djelo, muško ili žensko bili, i k' tome u Boga budu vjerovali, Mi ćemo dati njima da prožive u životu lijepome, i zbilja ih na najljepši način nagradom njihovom nagraditi za ono što su činili! (En-Nahl, 97)

Neobično je kako isti ovaj princip potvrđuje i vjernik iz Faraonove porodice, u vrijeme Musaa, a.s., kada upozorava i opominje ovog silnika i njegove pristalice:

“Ko bude radio zlo, samo će biti kažnjen toliko! A koji budu radili dobro, muško ili žensko bili, a vjernici bili, takvi će u Džennet ući, u njemu će bez računa biti opskrbljeni!” (El-Mu'min, 40)

U suri Er-Rum nalazi se pasus u kome se govori o Allahovim znakovima u Njegovom carstvu:

I od Njegovih Znakova i to je da On za vas, od samih vas, žene stvara, da se uz njih smirite i među vas ljubav i samilost dao je... (Er-Rum, 21)

Ovo se potvrđuje u suri En-Nahl na onom mjestu gdje se govori o Allahovim nimetima koje je dao Svojim robovima:

Allah vam od vrste vaše stvara žene, a od žena vaših dariva vam sinove i unuke. (En-Nahl, 72)

Status žene i pozicija porodice o kojima je bilo govora u ranijim surama razumijevaju se jedno uz drugo, i onda ne treba da čudi što sura El-Bekare sadrži razrađene pojedinosti u slučaju kada dođe do konflikta u porodici ili druge aspekte porodičnoga života kada se moraju poznavati Allahovi, dž.š., propisi u vezi sa njima; nije, dakle, čudno što u ovoj suri nailazimo na govor o zakletvi, otpuštanju žene, rastavi braka, trudnoći, dojenju itd.

Nije moguće da propisi o porodici budu efikasni ukoliko su daleko od normi lijepog ponašanja, vjerovanja i bogobožnosti (takvaluka).

Nakon ovoga, pažnja se svraća na muslimana koji bi mogao da se predomisli nakon otpuštanja žene, koje se ne može okončati prijekidom i prestankom svih osjećajnih veza; tada na scenu stupa njegov razum. U suri se navodi osam postupaka koji se nižu jedan za drugim u toku ove važne odluke, a svi su dati na jednom mjestu u riječima Uzvišenog:

Kada žene pustite, pa one navršše vrijeme čekanja svoga, 1) tada ih ili pristojno zadržite, 2) ili im pristojno razvod dajte! 3) Ne zadržavajte ih štetu im i nasilje nanoseći! 4) A onaj ko tako čini, taj je zločinitelj sebi. 5) I ne uzimajte Allahove propise rugajući se! 6) I sjetite se Allahovih darova prema vama, i toga da On Knjigu i Mudrost vama objavljuje kojom vas savjetuje. 7) I Allaha se bojte 8) i da On sve znade – znajte! (231)

Šta jedna vjera može učiniti više od ovoga za prijateljsku i uljudnu rastavu i za zaštitu prava i budućnosti svih u porodici!? S tim u vezi, kad je u pitanju rastava braka, stvari su u mnogim muslimanskim zemljama došle do granice bezumlja; ima ljudi koji svoju ženu otpuste za cigar duhana, nakon čega razruše dom i rasprše porodicu, a onda se islam optužuje za nasilje nad ženom!

U nekom članku ukazao sam na sintagmu "Allahove granice" koja se šest puta ponavlja u dva ajeta koji govore o talaku (otpuštanju žene ili rastavi braka), a ta se dva ajeta završavaju riječima: *A to su Allahove granice koje On čini jasnim onima koji znaju!* (230)

Većina muslimana ne shvata značenje ove sintagme; oni ne dokučuju smisao u tome koliko puta se ona ponavlja, a ni koliko puta se ne ponavlja. Sasvim je očigledno da su oni narod koji ne zna!

Žena je obespravljena u mnogim oblastima, ali je čudno da se ta obespravljenost pripisuje učenju islama koje je, ustvari, pravedno prema ovom ljudskom biću. Uzvišeni kaže:

A žene imaju isto toliko prava koliko i dužnosti, prema zakonu, ali muževima pripada prvenstvo nad njima za jednu razinu. (228)

Prema tome, ovaj ajet očigledno ravnopravno dijeli prava i dužnosti mužu i ženi, a to što se mužu daje jedna doredža više nije ništa drugo do upotpunjenje ove podjele.

Ja sam primijetio da postoje neke siromašne i zaostale sredine koje ponižavaju i tlače ženu; ona se u kući hrani otpacima, a najukusnija jela se iznose pred druge! Kako se ovo obespravljivanje može pripisati bilo kojoj vjeri, uključujući tu i islam?

Da, ja znam da tu i tamo ima žena koje su neodgojene i koje kuću pune problemima i teretima, ali lijek za sve ove probleme nije u policiji, nego takav lijek počiva na lijepom odgoju i pridržavanju takvaluka te čuvanju Allahovih, dž.š., granica! Za to je potrebno dosta iluma, plemenitog ahlaka i čvrstog odgoja, za to je potrebno raspodijeliti pravdu i pravičnost među ljude, a ummet da se čvrsto drži Allahovih, dž.š., propisa.

Ja sam također primijetio da sredstva evangelizacije (širenja hrišćanstva) zavjerenički nadziru svijet islama; ona pokušavaju da, svojim nastupom, preko neznatnih stvari posiju konfuziju ili tu konfuziju zateknu; ti misionari uoče da ima mnogo muslimana koji čine nepravdu ženama i onda propagiraju da je šerijat previše opteretio ženu te požure da pomognu muslimanskoj ženi razglašavajući kako je izlaz iz takva stanja bijeg iz nepravde i surovosti koje je ženi, navodno, donio islam.

Isto tako, danas će se naći mnogo onih koji se bave kulturom koji su upali u ovu zamku, a prvi uzrok tome su neke neznalice i priučenjaci koji govore o vjeri.

Bio sam na jednom sastanku gdje sam rekao da je pravo na rastavu braka koje ima žena jednako talaku, odnosno otpuštanju žene koje ima muž u šerijatu. Tako, ako žena ne podnosi svoga muža, ako prema njemu osjeća odbojnost zbog razloga koji može biti iznijet ili skriven te ako mu ponudi da mu da ono što je on njoj bio dao u vidu mehra, ko može spriječiti kadiju (sudiju) da ne izvrši ono što ona želi?

Neki od slušalaca je rekao da sudija može dozvoliti ženi rastavu braka ukoliko se prema njoj loše postupalo. Ja sam odgovorio da je to sasvim druga stvar, jer ona se nije žalila na loše postupanje, nego je rekla da ona mrzi da ostane sa mužem zbog nekog razloga i da je ona voljna da mu ponudi sve što je potrošio na nju, i zašto bi ostala sa njim? Taj slušalac je rekao: "To nije dozvoljeno sve dok čovjek ne želi talak." Ja sam odgovorio da jeste dozvoljeno, ali da kadija ima pravo da procijeni hoće li izreći sulh (pomirenje) ili hal' (rastavu braka).

Kasnije sam saznao da me je ovaj čovjek optužio kako ja nemam

veze o ovim pitanjima, a, ustvari, on nije bio fakih, on nije bio upućen u Kur'an i sunnet Allahova, dž.š., Poslanika! Teško učenome među džahilima!

Neki vjerski fanatici ne daju progovoriti da je žena posebno, odlikovano biće i ličnost, mada je Kur'an ustanovio da su Nuhova i Faraonova žena bile samostalna bića, nezavisna od svojih muževa, a Nuh i Faraon su imali svoj zasebni način ponašanja i zasebne biografije. *Niko ne nosi breme drugoga!* (Kur'an – op. prev.), a čim se žena porodi, i dobitak i gubitak supružnici dijele među sobom. *Niko se ne opterećuje iznad mogućnosti svoje. Majka ne smije podnositi štetu zbog djeteta svoga, niti otac smije podnositi štetu zbog djeteta svoga.* (233), a nakon što dijete završi period dojenja, supružnici se mogu dogovoriti: *ako njih dvoje žele, na obostran pristanak i dogovor, odbiti dijete od sise – nije im grijeh da ga odbiju.* (233)

Ima jedan propis koji je zaboravljen u mnogim našim društvima, a to je skrbništvo razvedene žene. Talak (otpuštanje žene ili rastava braka) dolazi nakon konflikta koji nastane usljed vjerolomstva, suprotstavljanja i osporavanja, ljutnje i snažnih emocionalnih sukoba koji mogu spaliti osjećanja velikodušnosti u ljudskim srcima. Rastava braka nije poželjna u vjeri, jer je Allahu, dž.š., najmrži halal et-talak, ali kada se on već dogodi, onda ostaje obaveza da se eliminira žestina mržnje i negativnog naboja finim gestom davanja lijepe otpremnine, kojim se gasi srdžba i sprječava žestina u svađi i raspravljanju:

Puštenim ženama pripada opskrba kako je pristojno! To je dužnost bogobojaznih. (241)

Savjetujem muslimane da se vrate svojoj Knjizi i sunnetu njihova Vjerovjesnika te da se tako upoznaju sa propisima koji se tiču porodice i porodičnoga života, propisima koji su najčasniji putevi u vođenju muslimanske porodice i koji u procesu odgoja i u društvu ispunjavaju ono što traže Kur'an i Resulullahov sunnet.

Savjetujem muslimane da malo prostudiraju šta se događa u ostalim dijelovima svijeta kad je riječ o ovim pitanjima. Neshvatljivo je da mi ženi zabranjujemo da vozi automobil dok su joj u drugim društvima svijeta dozvolili da predvodi naciju i da je budi kako bi ostvarila svoje opće interese!

I nakon Hidžre muslimani su nastavili da primaju Objavu Kur'anikerima kao što su to činili trinaest godina ranije u Mekki. Ali, sada su to činili u sasvim drugačijoj atmosferi. Iz kur'anskoga govora o povijesti jevreja uzimali su pouke; taj govor je sada bio isprepleten sa njihovom stvarnošću i sa bitkama koje su došle tada i koje će doći u budućnosti.

U Mekki su muslimani namaz obavljali pojedinačno i odvojeno, a sada, u Medini, oni to čine u džamiji gdje ezan poziva vjernike da prisustvuju zajedničkom namazu. Džemat je jedno od znamenja islama. Ukoliko je jedan musliman bolestan, druga dvojica ga podižu i postavljaju u saff, a sa zajedničkog namaza ne izostaje nijedan musliman osim onoga ko je munafik ili lijenčina ili onaj koji ima ispriku da ne dođe ili je na bilo koji način spriječen.

U Medini su počeli da se javljaju znakovi države i obrisi novoga društva. Ograničeni individualizam je polahko, ali sigurno, ustupao mjesto kolektivu koji je učvrstio i ojačao vjerovanje i kome je vjera donosila propise o svim pitanjima. Čitava porodica išla je u džamiju: muž, supruga i djeca.

U Medini je počelo udaljavanje od svega što je zabranjeno kako u kući tako i na ulici; sada su muslimani vođeni propisom naređivanja dobra i sprječavanja onoga što je pokuđeno.

Isto tako, u Medini je mnoštvo ljudi sada počelo da formira sistem zaštite islamskoga vjerovanja u novom obitavalištu i da onemogućava onog ko je smišljao napad na to vjerovanje i njegove sljedbenike.

Kur'an je Knjiga čiji ajeti imaju slična značenja i ciljeve; njegovi ajeti objašnjavaju jedni druge i potvrđuju jedni druge.

Poznato je da je sadnica tevhida zasađena u Mekki; mekkanski dio Objave sadrži ajete koji su dokinuli zadah širka i raspršili sve sumnje.

Pa kada se neki govor iz mekkanskog dijela Objave ponovi u Medini, on samo poveća svoju jasnost, on donese nove detalje i dokaze.

Razvidi ovo o čemu govorim u sljedećim riječima Uzvišenoga:

A vaš Bog je jedan Bog! Nema drugog boga osim Njega, Svemilosnog, Samilosnog. (163)

Već u sljedećem ajetu izravno su sadržani dokazi vahdanijeta uzeti iz pukotina zemlje i nebeskih horizonata:

Doista, u stvaranju nebesa i Zemlje, i u mijeni noći i dana, i u lađi koja morem plovi natovarena onim što ljudima koristi... (164) itd.

U narednim ajetima predstavljen je tevhid koji je povezan sa osjećanjima i ponašanjem; vjernik voli svoga Gospodara; vjernik voli Allaha, dž.š., više nego bilo šta drugo, a plodovi te preovlađujuće ljubavi manifestiraju se u njegovim djelima i smjernicama.

A Allah, dž.š., zaslužuje tu ljubav – jer sva slava i veličina pripadaju samo Njemu. Navedimo ovdje najveće ajete Kur’ani-kerima, Ajetu’l-kursiju:

Allah je – nema Boga osim Njega – Živi i Vječni! Ne obuzima Ga ni drijemež ni san! Njegovo je sve što je na nebesima i sve što je na Zemlji... (255) itd.

Iman ima potrebu da se raspravi sa silnicima i onima koji poriču vjeru:

Zar ne znaš o onome koji je sa Ibrahimom o Gospodaru mu raspravljao, da je Allah vlast njemu dao? (258) itd.

Ibrahim je taj kome je Allah, dž.š., dao ružd (zrelost i mudrost), pa je on ušutkao “malog” faraona, nakon čega se zbunio onaj koji je poricao.

Tako da ti vidiš u suri El-Bekare – a ona je prvo što je objavljeno u Medini Munevveri – drukčiju vrstu kur’anskog izlaganja najvažnijih pitanja koja se tiču akide (vjerovanja), ali u oba perioda Objave, i mekkanskom i medinskom, cilj je ostao isti mada su stilovi različiti. *To je Knjiga u kojoj nema sumnje* – budući da postoje Knjige u koje se sumnja da su autentične, od Allaha, dž.š., Knjige, i u kojima ima pogrešnih i loših pretpostavki i mišljenja.

Muhammedovi, s.a.v.s., ashabi bili su uspješni u ispunjavanju svojih obaveza prema onome što im je objavljivano u ovoj suri i što je slijedilo poslije nje; Kur’an je njima objavljivao, a oni su to izvršavali; Kur’an im je naređivao, a oni su poslušni bili; Kur’an je iscrtavao planove pojedincu, zajednici i državi, a oni su to sprovodili u djelo.

Medina je osvitlala sa novim ljudima i sa novim sistemom; ona je

postala jedinstvena prijestolnica najvećeg od svih poslanstava i predvodnik pokreta “naroda srednjeg puta” koji je bio “najbolji narod koji se ikada pojavio na Zemlji,” kako je za ovaj ummet rekao Kur’ani-kerim.

Allah, dž.š., podučavao je Svoga Poslanika Objavi, a muslimane je podučavao Poslanik, s.a.v.s., onome što je najkorisnije za njih i što je najkorisnije za ljudski rod:

I Mi smo tako vas učinili zajednicom središnjom da biste bili svjedoci protiv svijeta ostalog, i da Poslanik bude protiv vas svjedok. (143)

Allah, dž.š., je u dva posljednja ajeta sure El-Bekare objasnio da Vjerovjesnik, s.a.v.s., i oni koji su s njim vjeruju u Allaha, dž.š., i Allah njima vjeruje, a onome što im je objavljeno od propisa u ovoj suri – i u surama koje su došle poslije nje – oni se pokoravaju i ustrajno čine dobro na temelju tih propisa i čine najveće napore na tome putu vršeći to dobročinstvo na najbolji način. Vjernici su postali narod sa najvišom deredžom od svih naroda koji su im prethodili i kojima je stizala Objava – zato što kažu: “Čujemo i pokoravamo se!”

Arabljeni su bili ummijjun (narod koji se nije služio pismom), i kao takvi, na terazijama svjetske civilizacije, nisu predstavljali neki važan i poznat faktor – sve dok im nije objavljen Kur’an, koji je pročistio njihovo biće i uzvisio njihovu poziciju tako da oni nisu prestali da se uspinju do najviših visina sve dok nisu prestigli sve druge narode. U obnovi društva, čišćenju duša i ustrajnosti u pravdi bili su moćniji i ugledniji od svih drugih!

Civilizacija koju su uzdigli nije počivala na temeljima nacionalizma, niti na eksploataciji materijalnih resursa, niti na teritorijalnom osvajanju, nego na iskrenoj pobožnosti i vjerskom odgoju; to je bila civilizacija u kojoj je dunjaluk shvaćen i doživljen kao bešika za Ahiret. Zbog toga Uzvišeni kaže na kraju ove sure:

Poslanik vjeruje u ono što mu se objavljuje od Gospodara njegovog, a i vjernici u to vjeruju! Svi vjeruju u Allaha, i u Njegove meleke, i u Njegove Knjige, i u Njegove poslanike. Mi među Njegovim poslanicima ne gradimo nikakve podjele! I vjernici govore: “Čujemo i pokoravamo se, oprostite nam, o naš Gospodaru, Tebi nam je vratiti se!” (285)

Za čovječanstvo islama porijeklo se ne tretira u fanatičnoj pretjeranosti, kao ni država u kojoj se čovjek rodi; njihov zaštitnik i njihovo

okrilje je Allah, Stvoritelj nebesa i Zemalja i svih ljudi; nema prednosti nijedan čovjek nad drugim čovjekom osim po takvaluku (svijesti o Allahu, dž.š., i striktnom ispunjavanju Njegovih propisa), niti jedna nacija ima prednost nad drugom nacijom osim po boljem življenju u vjeri.

Medina Munevvera je bila svjedok formiranja prvog islamskog ummeta koji je bio poznat po svojoj povezanosti sa Allahom, dž.š., i sa Njegovom uputom. Muslimanska kuća, poslovni dio, administracija, vlada, škola, trgovina i poljoprivreda, obrazovni proces i zakonodavstvo – sve je to bilo usklađeno sa Objavom koja je silazila u Knjigu, koja je predvodila i upućivala ashabe posljednjega poslanstva.

Tačno je: Vjerovjesnik, s.a.v.s., predvodio je mlade ljude – koji su bili uglavnom mlađi od njega – i njima predao upravljanje – zato što je on u svoje pamćenje stavio suru El-Bekare, ali ne u bukvalnom smislu, da je znao samo njezine harfove i melodioznost, nego je ovu suru stavio u pamćenje kao svoje nadahnuće ispunjavajući njezine propise, uzeo je ovu suru kao svoje svjetlo (nur), kao rastavljača Istine od neistine, jer se na taj način formiraju narodi...

Na kraju, da malo zastanemo pred posljednjim ajetom ove sure; obratimo pažnju na narode koji su podesni za to da budu viši od drugih i da su napredniji; oni su oholi i hvalisavi i samo gledaju kako da se izjednače sa onima koji su viši od njih.

Bijela rasa, koja danas vlada svijetom, čini to autokratski, oholo i gordeći se iznad svih drugih rasa!

Zar nije čovjek današnje civilizacije osvojio svemirska prostranstva i rascijepio atom!? Ljudi ove civilizacije u svojoj su se oholosti poistovjetili sa ovim dostignućima kojim izazivaju strah od svojih izuma!

Što se tiče muslimana – u početku njihove predvodničke uloge, u vrijeme kada je baš njih počastila Najviša objava – oni su bili skrušeni pred Allahom, dž.š., oni su se osjećali siromasima u Njegovom području i kao oni kojima treba Njegova pomoć. Njihova vjera bila je teuba/istigfar (traženje oprost za grijeh) i naklonost prema Najvišem nime-tu (Kur'anu i Poslaniku).

“O, naš Gospodaru, ne uzmi nam za zlo ako zaboravimo ili neoprezom nešto učinimo! O, naš Gospodaru, ne prti nam breme kakvo si natovarao onima prije nas. (286)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

SURA TREĆA

ALI 'IMRAN/IMRANOVA PORODICA

Svako ko pročita Ali 'Imran može vrlo brzo otkriti temu ove plemene sure, a ona se kreće oko dva velika pitanja. Prvo od njih je dijalog sa ehli-kitabijama, koji su počeli da raspravljaju o islamu čim je on došao u Medinu, a drugo pitanje tiče se poraza na Uhudu, koji je, jasno, pogodio muslimane žestoko ih ranivši i rastuživši desetine kuća.

Govor o ova dva pitanja nalazi se na početku ove sure i u njezinoj sredini, a onda se, na samom kraju sure, ova dva pitanja prepleću pošto napor u pozivanju zahtijeva čvrsta stajališta u vezi sa oba ova pitanja. Obaveza muslimana je bila da se zajednički sukobe sa urotom jevreja koji su se nalazili u Medini kao i da napadaju idolopoklonstvo koje je bilo prethodni neprijatelj islamu i njima.

Kada pozivamo u islam, mi svim grupama izlažemo njegovo učenje, i u tom pozivanju ne smije biti ni nasilja ni neprijateljskog nastupa, pa ko nam se odazove – prihvatit ćemo ga kao brata, a ko glavu okrene od ovog poziva – ostavit ćemo ga, a onaga ko nas napada mi ćemo spriječiti jer je on jedan od onih koji napadaju Allaha, dželle šanuhu, Ovakvo postupanje se aluzivno izlaže u sljedećim riječima Uzvišenog:

I ako se oni s tobom budu sporili, ti reci: "Ja svoje lice predano Allahu okrećem, a i oni koji slijede mene!" I reci onima kojima je data Knjiga, i neukim: "Hoćete li primiti islam?" Pa, ako islam prime – na Pravoj su stazi, a ako se okrenu, pa tvoje je samo da obznaniš. A Allah vidi robove Svoje! (20)

Ova sura počinje objašnjenjem da je islam uputa za sve ljude svijeta i da njegova Knjiga potvrđuje Knjige koje je Allah, dž.š., objavio ranije, zatim da je Božija Objava u svome totalitetu uvijek rastavljač Istine

od zablude, da su Musa, Isa i Muhammed hodili istim putem te da opseg islama obuhvata sve vjere u različitim vremenima i na različitim mjestima.

Allah, dž.š., je za Tevrat, Zebur i Kur'an rekao da su ajatullah (Allahovi znakovi ili ajeti). Skrećemo pažnju na ovu sintagmu *ajatullah*, koja se deset puta ponavlja u ovoj suri, najprije u ovim riječima Uzvišenog:

A onima koji ne vjeruju u Allahove znakove pripada kazna žestoka. A Allah je silan i žestoko kažnjava! (4)

A posljednji put u ovim riječima Uzvišenog:

A ima dosta sljedbenika Knjige koji vjeruju u Allaha, i u ono što je objavljeno vama, i u ono što je objavljeno njima, predanih Allahu. Oni Allahove ajete ne daju za cijenu prezrenu. (199)

Nema nesuglasja u suštini imana, niti između onoga što je objavljeno Muhammedu i onoga što je objavljeno njegovoj dvojici braće koji su mu prethodili, Musau i Isau; nesuglasje se javlja između Allahove, dž.š., Objave i lažaca u ljudskom rodu.

Iman kako ga je objasnio Kur'an – *koji je objavljen nama i koji je objavljen ranije* – a oni čije se vjerovanje razlikuje od ovog imana obavezni su da se vrate svojoj mudroj uputi.

Imaju dvije vrste ehli-kitabija: jevreji i hrišćani. Nije došlo do vrućeg dijaloga između muslimana i hrišćana u Medini nego se žestoka rasprava vodila između muslimana i jevreja koji su se već bili nastanili u unutrašnjosti Medine i na sjeveru Hidžaza i koji su nastojali da spriječe islam lažući na Allaha, dž.š., i Njegova Poslanika i napadajući Objavu te huškajući idolopoklonike u različitim područjima.

Oni su poticali napade na islam i muslimane sakupljajući bogatstvo i ljude pošto su sami imali i veliki imetak i utvrđenja; to je razlog što se u ovoj mubarek suri ponavlja prijekor protiv njih u pogledu izvora njihove moći:

Onima koji ne vjeruju doista neće kod Allaha korist pribaviti ni imeci njihovi, ni djeca njihova! Oni će gorivo Vatre biti! (10);

Zbilja, oni koji ne vjeruju u Allahove Znakove, i koji bez ikakva prava ubijaju Allahove vjerovjesnike, i koji ubijaju ljude koji naređuju da se po pravdi postupa – takve obraduj kaznom bolnom! (21);

Onima koji ne vjeruju neće, jamačno, nikakvu korist pred Allahom pribaviti ni imeci njihovi, ni djeca njihova! Oni su Vatre stanovnici, u njoj će vječno ostati! (116)

Te, na koncu, sljedeće riječi Uzvišenog:

I neka te nikako ne zavara to što po zemljama putuju oni koji ne vjeruju! / To je kratkotrajno naslađivanje, a potom – Džehennem im je stanište! A grozno li je to boravište! (196-197)

Činjenica je da bogatstvo pomiješano sa zaboravom Allaha, dž.š., upropasti pojedinca i zajednicu.

U svom prvom koloniziranju Hidžaza jevreji su bili dosegli sami zenit u civilizaciji i ekonomiji, što nije uspjelo glavnom dijelu Arabijskoga poluotoka. Da li su oni šta od ovoga blagostanja žrtvovali za podršku Istini i časti i za borbu protiv nemoralna i grijeha? Ne, nisu! Čak je idolopokloničko neznabožačko društvo bilo na višem stepenu morala od njih!

Zbog toga je Posljednji vjerovjesnik, sallallahu 'alejhi ve sellem, bio najbolji pedagog za njih kada je svoje učenje sučelio sa njihovim obmanama pa su oni u konačnici ostali poraženi, njihova sila razbijena, a njihova imovina oduzeta!

Oni su već bili ščepali Božiju Objavu za naredne generacije; ona je u njihovoj rasi bila već predugo sve dok oni nisu pomislili da su oni njezini vlasnici i da je nemoguće da ona pređe u ruke nekog drugog naroda!

Zašto je ovo bilo apsurdno? Svaki čovjek koji izgubi kontrolu nad svojom sposobnošću neminovno se udalji od nje! U posljednjoj etapi svoje povijesti jevreji su postali potpuno nemoćni da se uzdignu na stepen koji zahtijeva Objava; njihova srca su bila hladna kao kamen; njihovo ponašanje bilo je prezreno; njihov egoizam narastao je do neslućenih visina; a prije i poslije svega – ono što njih čini jedinstvenim: bili su pretjerano odani samo ovom svijetu te su, vremenom, postali Allahovi, dž.š., neprijatelji, zamrzili su Njegove naredbe i odbacili Njegove propise!

Zato je bilo nužno da se Objava da nekom drugom narodu, koji će iz nje sada i u budućnosti uzeti dobro, i u tome se krije tajna Allahovih, dž.š., riječi:

Ti reci: "O, Allahu, o sve vlasti Gospodaru, Ti vlast kome hoćeš daješ,

Ti vlast od koga hoćeš oduzimaš! Ti koga hoćeš uzvisuješ, Ti koga hoćeš unizuješ! U ruci je Tvojoj svako dobro, Ti si doista svemoćan! (26)

Ovaj ajet i oni koji mu prethode bili su uvodnici u konačni rezultat koji se očituje u ovim gledištima, a jedno od tih gledišta – koje je izrečeno nešto ranije – nalazi se u riječima Uzvišenog:

Zar ne vidiš one kojima je dat dio Knjige, kako jedna skupina njih, kad se pozovu da im Allahova Knjiga presudi, leđa okreće! A oni se ionako okreću. / A to je zato jer govore: "Nas neće doticati Vatra osim samo nekoliko dana!" (23-24)

Oni su bili sigurni da neće biti kažnjavani pa su zbog toga uzdizali zastavu otvorenoga griješenja i jednoglasno odlučili da se udalje od šerijata i njegovih propisa.

A Božija Objava uspostavlja pravdu za sve ljude svijeta, među svim vrstama i staležima i, u tom smislu, razmimoilaženja naroda nemaju svoje važnosti:

O, kako li će biti onoga Dana u koji nema nikakve sumnje, kada Mi sakupimo sve njih, i kada duša svaka dobije ono što je stekla, a ljudima se neće nanijeti nikakva nepravda! (25)

A u pogledu svakog čovjeka pojedinačno misli se ovdje da nikakvo izmišljeno dodavanje neće imati svoju vrijednost jer će svako ljudsko biće susresti ono što je steklo na dunjaluku, a onda će se svi ljudi sakupiti goli, kao što su stvoreni, neće imati nikakve odjeće na sebi, osim odjeće takvaluka (bogobojznosti), i to samo za one koji su bili muttekije!

Iako se iz prethodnog kur'anskoga teksta može uočiti prijekor koji je upućen jevrejima, mogu se primijetiti naznake prijekora i za ostale narode, jer Allah neće kazniti sinove Israilove kada čine nered na Zemlji a ostaviti sinove Ismailove (Arabljan) ako ih slijede u ponašanju i povode se za njihovim djelima. Ako su okolnosti u kojima žive slične, to zahtijeva i sličnu kaznu.

Jevreji su smatrali da nije Tevrat podigao njihov ugled, nego da je Tevrat stekao ugled time što je poslan njihovoj rasi, i to ih je dokraja upropastilo!

Danas imamo Arape koji odbijaju ideju da su oni počašćeni islamom, i ti njih možeš vidjeti kako iz arapstva (el-'urube) odstranjuju islam. Zar

misliš da će njihova kazna biti bolja od one koja je zadesila Israilićane, koji su izobličeni u majmune i svinje? Zaista su Allahove zakonitosti nepromjenljive, i svi su ljudi pred Njim izjednačeni!

Dijalog sa ehli-kitabijama stere se na desetak sahifa; najprije se okreće jevrejima koji su smatrali da će muslimani gorjeti u Vatri, ali na prvoj stranici imade tek neka skrivena aluzija na hrišćane kojom se ukazuje na vrijeme poslije rođenja Isaa, sina Merjemina:

On je Taj Koji vas oblikuje u matericama, nema Boga osim Njega, silnoga, mudroga! (6)

To je ajet u kome se govori o djelu Najviše moći u oblikovanju ljudskoga bića, njegovih fizičkih i duševnih crta, ali taj ajet aludira i na Isaa, sina Merjemina, kao jednog od hiljada onih koje je Stvoritelj stvorio iz ničega, a onda je svim tim hiljadama hiljada ljudskih bića podario različite crte na jedan čudesan, nadnaravan način. Ali, mnogi od njih nisu moćni da razumiju ono što slušaju i gledaju, a drugi prodiru kroza zavjese okolnog svijeta, kao što se kaže:

Mudar je onaj koji o tebi ima mišljenje kao da te je vidio i čuo.

Ovdje je onaj koji ne zna namjestiti samar na devu,

a tamo drugi koji osvaja kosmos!

Ovdje je onaj koji se zatomi u svoju strast, a tamo drugi koji se gubi prilikom razmišljanja o Allahu!

Isa – iako rođen bez oca – nije izišao iz reda svemoćnih Allahovih zakonitosti, a ja predlažem da za kasnije ostavimo raspravu o njemu nakon što najprije završimo govor o jevrejima i njihovim podozrivim mišljenjima o islamu.

* * *

Jevreji Arape mrze od davnina, a prvi uzrok te mržnje je što je sa poslanikom Muhammedom, s.a.v.s., ciklus poslanstva zamijenjen tako što je, umjesto njima, ono došlo drugom narodu; oni su imali protekciju nad drugim ljudima i smatrali su da Nebeske Poslanice treba da ostanu među njima, no pošto su ugledali da je Objava spuštana među Arabljane, spopalo ih je bezumlje pa su zamrzili i Zemlju i nebesa!

Zbog toga se njima upućuje ovaj Božiji prijekor s povišenim tonom

zbog takva njihova gledišta:

O, sljedbenici Knjige, zašto u Allahove Znakove ne vjerujete, a da su istina svjedoci ste!? / *O, sljedbenici Knjige, zašto Istinu u neistinu oblačite, i Istinu svjesno skrivate?* (70-71)

Očigledno je da je ovaj ukor jevrejima bio upućen zato što su bili duboko uvjereni da je poslanstvo Muhammedovo, s.a.v.s., istinito i da on govori u ime Allaha, dž.š., te da će ih Allah kazniti zbog njihove neposlušnosti tokom njihove povijesti. Ali, umjesto da poboljšaju svoj odnos prema Allahu, dž.š., oni su počeli da se ponašaju drsko, da izazivaju i da poriču posljednje poslanstvo te da riječju i oružjem odvrćaju ljude od islamskoga puta, da kuju urote i prave spletke među idolopoklonicima kako bi ih odvratili od toga da se okrenu ispravnom vjerovanju. Zbog toga se na više mjesta jevreji kore zbog naopakih stavova:

Kako da Allah uputi Pravom stazom jedan narod koji ne vjeruje nakon što je vjerovao, i tvrdio da je Poslanik Istina, i dati mu dokazi jasni!? Doista, Allah neće narod zločinački Pravom stazom uputiti! (86)

Zatim Allah, dž.š., kroz usta Poslanika postavlja sljedeće pitanje:

Ti reci: "O, sljedbenici Knjige, zašto ne vjerujete u Allahove Znakove!?" Pa Allah vidi sve šta vi radite!" / *Ti reci: "O, sljedbenici Knjige, zašto od Allahove Staze odvrćate onoga koji vjeruje, i iskriviti je hoćete a znate da istina je!?" A Allah nije nemaran prema onom šta vi radite!"* (98-99)

Jevreji su smislili podmuklo zlo kako bi ljude odvratili od islama i zapriječili Allahov Put, pa rekoše: "Ljudi bi nas mogli optužiti za pristranost za ono što imamo i mislit će da mi zbog toga mrzimo islam. Zato, pretvarajmo se da smo primili islam i prikažimo se kao ljudi slobodnog mišljenja i neka to bude razlog našeg napuštanja vlastite vjere i prihvatanja druge. A pošto uvidimo da ta druga vjera nije dobra, napustit ćemo je zbog njezine, a ne naše slabosti."

A jedna skupina sljedbenika Knjige veli: "Vjerujte početkom dana u ono što se objavljuje onima koji vjeruju, a zatim u to krajem dana nemojte vjerovati, ne bi li se i oni vratili!" (72)

Njihova mržnja prema novoj Objavi uporno se manifestirala; poslanstvo se prenijelo daleko od Hebreja, pa su oni govorili: "Ne vjerujte nikome osim onima koji vašu vjeru slijede!" (73), pa ne bi dozvolili da iko

dobije ono što su oni ranije bili dobili niti iko od vas drugih naroda može da se na sličan način susretne sa Objavom.

Očigledno je da su oni narod koji mrzi ono što je Allahova, dž.š., tvorevina i da su se ražalostili zbog toga što je to došlo pod utjecaj Arabljana, koji su sada izabrani za novu Objavu, a jevreji su pokušali da prisile – da nam Bog, dž.š., oprost – Uzvišenog da promijeni Svoju odluku i da ponovo njima pokloni Svoju pažnju. Na takvo gledište došao je odlučan odgovor:

“Blagodat je u Allahovoj ruci! On je daje kome On hoće! I Allah sve obuhvata i sve zna!” / Svojom milošću On koga hoće obasipa! Allah je posjednik blagodati velike. (73-74)

Israilićani su i ranije ispoljavali niskosti svojom ohološću, grubošću i obmanjivanjem. Te niskosti skrivaju nemoć, i tada je mržnja skrivena, ali kada se kod njih ukaže bonluk i prevlast, onda oni iskazuju otvoreno neprijateljstvo. Tu i tamo oni su ove svoje sklonosti zatomljavali boraveći u getima po prijestolnicama Istoka i Zapada i prikivali zlo oholeći se nad ostalim ljudima i ismijavajući ih. U ovoj suri čitamo uzrok zašto to oni čine:

A to je zato jer oni vele: “Nije nam grijeh tako s neukima!” I svjesno govore laži o Allahu. (75)

Riječ *neuki* (el-ummijun) odnosi se na narod (umme) ili na porijeklo, majka (umm). U prvom slučaju značit će nemogućnost čitanja, a odnosit će se na Arabljane, jer među njima je bila raširena nepismenost. Ako se, pak, ta riječ odnosi na narode, onda se misli na sve ljude.

Ovo drugo je bliže jevrejskom ponašanju i njihovim umotvorinama koje su oni izvukli iz njihova Tevrata i Talmuda i zbog kojeg se sve evropske države prema njima od davnina neprijateljski odnose i svoju srdžbu usmjeravaju prema njima.

Kur’ani-kerim objašnjava da veza između ljudi i njihova Stvoritelja ne može biti utemeljena na lažnim tvrdnjama, nego na najvišem moralu, na ispunjavanju obećanja i bogobožnosti: *A ko svoje obećanje ispuni i Allaha se boji, pa, Allah doista bogobožne voli! (76)*

Ja sam se zapitao: “Ako prva polovica sure Ali Imran tretira dijalog sa ehli-kitabijama i kazivanja o njihovim stanjima, zašto se u njoj poslije

ovoga govori o hadžu? A zašto rasprava o dozvoljenoj i nedozvoljenoj hrani dolazi prije ovog govora?"

Nakon dubokog promišljanja, nisam dugo ostao u nedoumici. Rekoh sebi: "Da istražim šta je autor *El-Menara* rekao o ovome, da se upoznam sa mišljenjem profesora Abduhua." I nađoh pravi odgovor.

Pisci *El-Menara* kažu: "Kao da su jevreji – dok im se nudi primanje islama – sami sebi postavljali ovakvo pitanje: 'Kako da slijedimo vjeru koja dozvoljava hranu koja je nama zabranjena, hranu koja je nama strana i koja se nikada ne može vidjeti na našim trpezama?'"

Spomenuti mufessiri su odgovorili da je zabrana do koje oni drže bila privremena; njima je sva hrana bila dozvoljena, ali oni su kršili vjerske propise i nastavili sa svojim neprijateljstvom pa im je onda ono što im je Objavom bilo označeno kao haram bila kazna od Allaha, dž.š., Allah, dž.š., to detaljno donosi u suri *El-En'am*, a završetak ove zabrane je u suri *Ali Imran*:

A jevrejima smo zabranili sve životinje koje imaju kopita ili kandže, a od goveda ili brava zabranili smo im lov njihov, osim onog što je na njihovim leđima, ili crijevima, ili onog pomiješanog s kostima! Tako smo ih Mi kaznili zbog njihove drskosti, a Mi doista Istinu govorimo. (*El-En'am*, 146)

Poznato je da je poslanstvo Isaa, a.s., počelo sa olakšicama onoga što je dotle teretilo jevreje, a to se u ovoj suri iznosi kroz usta Isaova:

"I da istinitim držim Tevrat, prije mene objavljen, i da vam dozvolim nešto što vama zabranjeno bi..." (50)

Pošto se kur'anska Objava vratila temeljima Allahova, dž.š., vjerozakona (šerijata), ona nije označila haramom ništa osim mesa uginulih životinja, svinjskog mesa i masti, krvi koja teče i mesa one životinje koja je zaklana u ime nekog drugog božanstva a ne sa Bismillom, u ime Allaha, dž.š., a sve mimo toga je halal. O tome Uzvišeni kaže:

Svaka hrana bila je dozvoljena potomcima Israila, osim one koju je Israil sam sebi zabranio prije nego je Tevrat objavljen bio... (93) itd.

Isto je tako kada je riječ o kibli: Bejtu'l-haram u Mekki Mukerremi je bio prva i posljednja kibla za sve ljude: *Zaista je prvi hram ljudima onaj u Bekki podignut, blagoslovljen je i putokaz on svjetovima svim!* (96)

Ali u nužnim okolnostima Bejtu'l-mukaddes je postao kibla i čim su prestale zapreke, voda se vratila svome koritu i ponovo je Bejtu'l-haram postao kibla, onaj na kome je podignuta tvrđava tevhida; to mjesto je Allahovom odredbom bilo poštovano od strane svih prethodnih vjero-vjesnika.

Ako pogledamo sve ove razlike među vjerezakonima (eš-šera'i'), ustanovit ćemo da je najbolje odgajanje ono čiji je temelj čvrsto vjeron-vanje (el-'akide) i koje se izgrađuje na uzdizanju čovječanstva kroz razli-čite periode, i to je, već na samom početku, istakla sura Ali Imran:

Ljudima se čini lijepom strasna ljubav prema ženama, i sinovima, i gomilama zlata i srebra nagomilanoga, i konjima naočitim, i stokom i usjevima! To su ugođaji života ovosvjetskoga! A kod Allaha, pa kod Nje-ga je mjesto povratka najljepšega! (14)

Bez nagona nije moguće trajanje života, jer da nije npr. seksualnog nagona, ne bi bilo moguće generacijsko povezivanje na površini Zemlje, a isto tako je sa ostalim nagonima. Međutim, najvažnije je da se, kad je riječ o nagonima, ne prekorači granica ravnoteže i da se ne zaluta sa Ispravnog puta.

Islam je dozvolio sve što je korisno i zabranio sve što šteti. Principe halala i harama islam je postavio na iman u i dobrom djelu, a iz načela takvaluka propisao je ono čime se čuva čvrsta veza sa Allahom, dž.š., i vjerovanjem u Sudnji dan.

Čuo sam govor jednog utjecajnog čovjeka koji upozorava na bolest side i primijetio sam kako preporučuje upotrebu prezervativa u nepo-srednom seksualnom zabranjenom odnosu. On je očajan zbog toga što nema čednosti, ali je ne preporučuje jer je ona, u njegovoj logici, ne-moguća, a čednost je zaista nemoguća kada se izgubi čvrsto uvjerenje u Vječiti život.

Oni koji samo formalno slijede ovu ili onu religiju ostat će sa nevo-ljom nagona koji su ovladali njima sve dok ne shvate riječi Uzvišenog:

Ti reci: "Hoćete li da vam obznamim ono što je bolje od toga? Oni-ma koji se budu Allaha bojali – kod Gospodara njihova pripadaju bašče rajske, kroz koje teku rijeke. Oni će u njima vječno boraviti i čiste žene će imati, i u Allahovu zadovoljstvu biti! – A Allah sve vidi u robova Svojih. / I onima koji budu govorili: "Naš Gospodaru, mi zbilja vjerujemo, pa nam

Ti grijeha naše oprost i sačuvaj nas patnje u Vatri.” / I onima koji budu strpljivi, i istinoljubivi, i Allahu poslušni, i koji budu imetke dijelili, i oprost u osvit dana tražili! (15-17)

Ovi ajeti javljaju se na početku sure da bi rekli ehli-kitabijama: “Zaista se spas nalazi u ‘akidi čiji je temelj: *Allah je, nema Boga osim Njega, Živi i Vječni!* (2), zatim u odgoju koji ljudsku prirodu čuva u granicama čistote, koji odbacuje pretjerivanje i nehaj...” Tada se na ovaj svijet gleda očima koje upućuju na Ahiret i hodi se Pravim putem.

* * *

Hazreti Merjemu nije dotakao nijedan čovjek kada je zaniжела Isaa, pa ipak neki ljudi govore: “Isa (Isus) je sin Božiji!” Takva izjava nema nikakva osnova! Oni dalje kažu da je između Allaha – subhanehu ve te’ala – i hazreti Merjeme postojala posebna veza, a plod te veze da je Isa, što je teško neznanje o poziciji Božanstva, kome ne treba nikakvo čišćenje od grijeha.

Apsurdno je smatrati da je Allah (Bog) otac, kako naučava ova bezvrijedna predstava. U tom smislu Allah, dž.š., kaže:

Da je Allah htio imati dijete, On bi izabrao od onih što stvara onoga koga On hoće! Slavljem neka je On! On, Allah, jedan je, On nad svime bdije! (Ez-Zumer, 4)

Da, rođenje Isaovo bilo je neobičan, nadnaravan događaj! Allah je htio – i On je tako učinio – da učini jednu vrstu od mnogobrojnih nadnaravnih djela koja će se desiti među Njegovim robovima kako bi ih podučio da On određuje zakonitost uzročnosti a da Njega ta zakonitost ne određuje, te je zbog toga Kur’an ovdje donio kazivanje o Merjemi i njezinom sinu nakon kazivanja o Zekerijahu i njegovoj ženi; taj događaj je – isto tako – vrsta neobičnih događaja u kojima su opće, “obične” zakonitosti poništene i u kojima nema naznake da bi se dogodile i na kakav drukčiji način.

Hazreti Merjema je rođena mimo očekivanja svoje majke koja je ono što je nosila u svome truhu zavjetovala da će dati u službu u Mesdžidi-aksau, da čuva njegova znamenja, da u njegovom području čini ibadet Allahu, dž.š., i da predvodi sve vjernike:

Gospodaru moj, ovo u truhu mome što je zavjetujem da služi iskre-

no Tebi, pa primi od mene. Doista si Ti Onaj Koji sve čuje, Onaj Koji sve zna! (35)

Ali se iznenadila kad je ugledala da novorođenče nije dječak već djevojčica! A djevojčica neće moći ostvariti majčine nade i izvršiti obavezu služenja u Mesdžidi-aksau za koju se izabiru samo muškarci upotpunjeni u svojoj vjeri i snažni tijelom. Dječak kome se nadala ova majka ne bi bio kao djevojčica kojoj je potrebna zaštita. Ali ta iznenađena majka nije mogla znati da će njezina kćer roditi osobu koja će biti visoko cijenjena na ovom i na Budućem svijetu i jedna od onih koji su Allahu, dž.š., bliski (mine'l-mukarrebín). Sin ove majke će – već u bešici – zadobiti njezini zaštitu kao što je majka Musaova štitila i njegovala svoga Musaa i kao što je to isto činila Amina svome sinu Muhammedu. Interesantno je kako su trojicu ovih “poslanika odluke” (ulu'l'azm) odgajale tri slabašne žene i kako su sve tri, dok su ova tri velika vjerovjesnika bili djeca, bile lišene fizičke snage, ali su se oslanjale na Stvoritelja nebesa. Sve tri su dosegle vrijednost svojom velikodušnošću, svojom nesebičnošću i svojim imanom. Njih je opisao Poslanik, s.a.v.s., riječima:

كَمُلَ مِنَ الرِّجَالِ كَثِيرٌ وَلَمْ يَكْمُلْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا الْقَلِيلُ.

“Mnogi muškarci su dostigli savršenstvo, ali je malo žena koje su bile takve!” (Sličan hadis bilježi Buhari od Ebu Musaa el-Eš'arija)

Žena Imranova je dovikivala svoga Stvoritelja ovim riječima:

“Gospodaru moj, ja sam žensko rodila!” – a Allah zna šta je rodila – “A žensko nije kao muško! I ime sam joj Merjema nadjenula, i nju i lozu njenu Tebi u okrilje stavljam od šejtana prokletoga!” / I primi je Gospodar njen primanjem lijepim, i dade da lijepo odraste... (36-37)

Zekerijja je imenovan da bude staratelj Merjemin. On je tada već bio u godinama, bio je oronuo i osijedio, a njegova žena je bila nerotkinja, ona koja ranije nije bila blagoslovljena djetetom, pa je Zekerijja bio tužan – zato što on nije opskrbljen porodom koji će ga naslijediti u vođstvu Benu Israila, o kojima nije imao lijepo mišljenje i za koje se bojao šta će biti s njih nakon njegova preseljenja.

Očigledno, on je to sve teško podnosio i saburio i propisno štitio djevojku koja se priključila njegovoj porodici.

Zekerijja je osjetio da se u kući, nakon dolaska Merjeme, događa

neka čudna promjena: ovoj neobičnoj djevojci, o kojoj se on brinuo, opskrba je silazila iz nedokučivih, nepoznatih svjetova.

On bi pitao: "O, Merjema, odakle ti ovo?" "Od Allaha je!" – ona bi odgovarala. Doista, Allah opskrbljuje koga hoće bez računa ikakva. (37)

Ovakav odgovor budio je skriveni ibadet u Zekerijahovom srcu te on zovnu svoga Gospodara: "Ovim jelom i pićem Ti, Gospodaru, kršiš uobičajeni red; Svojom moći Ti opskrbljuješ sa nebesa! Ništa nije nemoguće za Tvoju moć, pa nemoj ni meni uskratiti Tvoju najvišu blagodat! Ti možeš da moju ženu nerotkinju učiniš plodnom, da nemoćni bračni par učiniš moćnim: da nas opskrbiš sinom koji bi bio radost očiju naših!"

I tamo Zekerija zamoli svoga Gospodara: "Gospodaru moj," – reče – "daruj meni od Sebe čestita potomka! Ti si zbilja Onaj Koji molbu čuješ!" / I meleci ga – dok je on klanjao stojeći u hramu – zovnuše: "Allah ti radosnu vijest zbilja za Jahjaa šalje, on u Riječ od Allaha poslanu vjerovat će." (38-39)

I onda se vrati život u očajni bračni par: neplodna žena zadržta – jer nikada nije bila rodila – a ostarjeli muž zadobi moć i njegova žena postade trudna.

Zaista Allah, dž.š., kada želi da prekrši uzročno-posljedične veze, On to učini; On stvara šta hoće i čini šta hoće!

U ovakvoj pobožnoj atmosferi, horna da čini dobra djela, rasla je i razvijala se Merjema; takvu atmosferu je oživljavala briga Neba više nego zemaljske zakonitosti. Otuda nema ništa čudesnoga u tome što meleci dolaze Merjemi nakon što je ona sazrela da razgovaraju sa njom o nečuvenoj stvari:

"O, Merjema, Allah ti radosnu vijest šalje, od Njega Riječ! Mesih Isa, sin Merjemin, bit će mu ime, i častan, i ugledan bit će na ovome svijetu, i na Onome svijetu, i on će biti od onih Allahu bliskih! / I on će s ljudima govoriti iz bešike, i kad zreo čovjek bude, i od dobrih ljudi bit će!" / A ona reče: "Gospodaru moj! Kako ću ja imati dijete a nijedan muškarac dotakao me nije!?" "Tako će biti!" – Allah reče – "Allah stvara ono što hoće! Kad On nešto odredi, On samo rekne: 'Budi!' I ono bude!" (45-47)

Na ovaj način je Merjemu obuzela ogromna kušnja, koju bi svaka nevina djevojka prirodno prepatila sa velikim strahom i uzbuđenjem.

Na trenutke je željela da bude mrtva, ali Božija se Riječ morala ispuniti: Isa se rodio na neobičan, čudesan način!

On je poslan kao poslanik Benu Israilu, naroda koji je bio zalutao; on je trebao da ih razuvjeri u njihovim zabludama kako bi bili privrženi ibadetu, kako bi bili ponizni i kako bi, uz Allaha i dobre ljude, omekšali svoja srca.

Ljudi su poštovali Merjeminu kuću poslanstva i njezinu familiju kao što su i cijenili njezina plemenitog i čednog sina sa kojim je došla svaka blagodat i milost. Ali – Israilićani su na njega, njegovo poslanstvo i Merjemu gledali drukčijim očima...

Oni su poricali Isaova čuda koja su se događala pred njihovim očima; odbili su da priznaju njegovo poslanstvo, a svome kufuru su pridodali još jednu ružnu stvar: smatrali su da Isaovo rođenje nije nebeska mudžiza nego da je on rođen iz zabranjenog odnosa između Merjeme i njezina prosca Jusufa Nedždžara. Tako su oni sjedinili svoje nevjerovanje sa svojim uvredama i tlapnjama. Međutim, dobročinitelji i iskreni vjernici podržali su i zaštitili Isaa; neki od njih su postali njegovi učenici (hawarijjun), koji su se sjatili oko njega govoreći:

"Gospodaru naš! Mi u ono što si Ti objavio vjerujemo, i poslanika mi sljedimo. Upiši nas sa svjedocima!" (53)

Jevreji su nastavili sa svojim zavođenjima i klevetanjima huškajući i druge na Isaa i njegove sljedbenike. Isa, a.s., već je bio dostavio Poruku koju je primio od Allaha dž.š., i izvršio svoju poslaničku zadaću pa ga je Allah, dž.š., uzeo Sebi. Isa, a.s., je tako odahnuo od jevrejskih spletki i bio uznesen u najviše, sedmo nebo ('illijjun).

S tim u vezi, većina učenjaka smatra da je Isa, a.s., živ bio uzdignut u 'illijjun, a ja sam skloniji mišljenju onih fakiha zahirijskog mezheba koji smatraju da je on umro kao i svi ljudi koji dosegnu svoj cilj, no iako je njegova smrt bila prirodna ljudska smrt, to ne znači – kao što kaže Ibn Hazm – da je neprihvatljiva ideja da se on po drugi put vrati među ljude na ovom svijetu kako bi muslimane ujedinio u vahdanijetu (islamskom monoteizmu) i kako bi ojačao njihove redove kada se oni budu borili protiv Allahovih, dž.š., neprijatelja.

Njegov slučaj je poput slučaja onog stanovnika jednog naselja koji se čudio govoreći:

“Kako će Allah ove proživiti nakon što su pomrli?” Pa ga Allah usmrti stotinu godina, a potom ga proživi... (El-Bekare, 259)

Isaov, a.s., slučaj je poput slučaja stanovnika Pećine koji su vijekovima spavali, a onda se vratili u život.

Ustvari, sve je ovo vrlo jednostavno, mimoilaženja su vrlo bliska, a najvažnije je uvjerenje da je Isa Božiji rob i poslanik, a nije božanstvo i nije Božiji sin!

Ali Imran nam kazuje o jednoj crkvenoj delegaciji koja je doputovala u Medinu da sa Poslanikom raspravlja o vjerovanju koje je on uspostavljao, pa su mu rekli: “Ako je Isa čovjek, ko mu je onda otac? Allah je njegov otac, a on nije čovjek osim po vanjskom izgledu.”

Božiji Poslanik, s.a.v.s., odgovorio im je da Isa nema oca, ali da to ne znači da je on Božiji sin. Da je tako, onda bi Adem imao više prava na božanstvo, jer on nije imao ni oca ni majke.

Zbilja, primjer je Isaov kod Allaha nalik primjeru Ademovu. Od zemlje ga je stvorio, i potom mu “Budi!” rekao, i on je postao! / Zaista je Istina od Gospodara tvoga, i ne budi od onih koji sumnjaju. (59-60)

Međutim, članovi ove delegacije su ostali pri svome mišljenju žestoko se opirući Poslaniku. I šta im je Poslanik učinio? Predložio im je da se zajedno, sa onima koji slijede islam, okupe na jednom mjestu i da, potom, prizovu Božije prokletstvo da se spusti na onu grupu koja laže:

A onima koji se s tobom o Isau raspravljaju, nakon što ti je Znanje došlo, ti reci: “Dođite, pozvat ćemo i naše sinove i vaše sinove, i naše žene i vaše žene, i nas i vas, a zatim se čedno na Allaha pozvati i Allahovo prokletstvo na lažljivce prizvati!” / I, doista, ovo je istinita pripovijest. Nema drugog boga osim Allaha! A Allah je silan i mudar, zbilja! (61-62)

I, vidi, ova delegacija je odbila zazivanje prokletstva tako da su obje grupe ostale pri svojoj vjeri, a sam Isa, a.s., će se spustiti u ahiri-zemanu (pred Kijametski dan) da okonča ovaj spor, da onima koji su ga obožavali objasni njihovo pogrešno vjerovanje i da svi svjetovi pripadaju jednom jedinom gospodararu, a to je Allah, dž.š., Jedini i Silni.

* * *

Prije negoli je rasprava o ehli-kitabijama došla do svoga kraja, ova

sura se okrenula govoru o Bitki na Uhudu, u kojoj su muslimani doživjeli bolan poraz i pretrpjeli veliku štetu.

To je bio vojni sukob sa idolopoklonicima koji su prethodili ehli-kitabijama u sporu sa islamom i koji su njegove sljedbenike prognali iz njihovih domova. Mi smo već ranije istakli da su muslimani neprijatelje dočekivali ujedineni na frontu. Tokom duge povijesti, zapravo, bore se samo dva fronta! Govor o ovome počinje riječima koje Uzvišeni upućuje Svome Vjerovjesniku:

I kad ono ti porani od čeljadi svoje da vjernicima odrediš mjesta za boj, a Allah sve čuje i sve zna... (121)

Nakon čega se kontekst prekida i nastupa govor o zabrani kamate, o trošenju u bonluku i u nevolji te o hitanju da se čini teuba/istigfar nakon počinjenog grijeha. Tek poslije ovoga slijedi opširan govor o posljedicama Bitke na Uhudu i on se produžava sve do kraja sure.

Mi se sada pitamo: "U čemu je tajna ovakvoga prijekida izlaganja?" To je izlaganje učinilo jasnim sljedeće: da je svrha unutarnjeg popravljavanja muslimanskoga fronta i njegovo (o)čišćenje od svih zastranjivanja preduvjet da se dobije Allahova pomoć. Bitke u kojima su učestvovali muslimani ne vode se u ime ove ili one ličnosti, i to nisu nikakvi nacionalni ratovi, nego bitke za čista načela i ispravne vrijednosti.

Svaki lični odnos je u potpunosti isključen u atmosferi rata u ime vjere kada Uzvišeni kaže Svome Vjerovjesniku:

Ti nikakva udjela nemaš u tome hoće li Allah njima oprostiti, ili će ih kazniti, jer oni su, doista, zločinitelji! (128)

Ko zna hoće li oni koji se jučer i danas s tobom spore sutra postati prijatelji ukoliko poprave svoj odnos prema Allahu, dž.š., pa uđu u islam? Ljubav i mržnja mogu biti samo u ime Allaha, dž.š. Između vas i drugih ne postoje posebne emocionalne veze niti lična neprijateljstva!

Poraz na Uhudu je bio snažna lekcija muslimanima nakon što je pobjeda na Bedru otvorila put onima koji su bili pohlepni i koji su tražili svoj interes u pridruživanju novoj vjeri koja je sve više rasla i pred kojom je, očito, bila budućnost. Zar nije najveći munafik, Abdullah ibn 'Ubejj, nakon iznenadne pobjede na Bedru, rekao: "Ova stvar (tj. islam) izaziva sve veću pažnju.", nakon čega je odlučio da se,

licemjerno, pridruži muslimanima? S tim u vezi, Uzvišeni kaže:

Allah neće ostaviti vjernike u stanju u kome ste vi vjernici sada, već će loše od dobrih odvojiti, niti će vama vjericima nepoznato otkriti... (179)

Nužno je bilo da poraz na Uhudu razotkrije neprijatelje od iskrenih, da odstrani one koji su tražili korist i slavu i da ostavi one najiskrenije koji su takvi ostali sa svojim Vjerovjesnikom i u dobru i u zlu i koji će pomoći svoga Gospodara bez obzira na okolnosti.

Postoje dvije grupe ljudi: jedna koja je nesebično odana Istini bez obzira šta je pogađalo na tome putu, i *skupina koja samo o sebi brigu brine* (154), oni koji žure da ostvare samo svoje ciljeve i ne zanimaju se ničim osim sobom, a o *Allahu krivo misle, kako se u doba džahilijeta (predislamskog doba) mislilo, govoreći: "Hoćemo li mi išta od svega ova- ga imati?"* (154)

Oni su srditi zato što se njihovi prijedlozi ne prihvataju i zato što njihov personalitet ne uzima u obzir napredak zajednice ni Allahovu odredbu; oni, jednostavno, ne pomažu akidu.

Poraz na Uhudu nije došao zbog lošeg plana, kako neki misle, nego zbog propusta u izvršavanju otposlanih komandi, jer da je svaki dio muslimanske vojske izvršio ulogu koja mu je bila data i zacrtana, ne bi se dogodilo to što se dogodilo. Međutim, neki su zaboravili na obavezu kojom su bili zaduženi loše promijenivši svoja mjesta ili zbog trenutačne pohlepe nakon što su muslimani u prvoj fazi Bitke bili počeli pobjeđivati, kada se ukazalo krdo deva kao ratni plijen:

A Allah vam je ispunio obećanje Svoje kad ste nevjernike voljom Njegovom ubijali nemilice. Ali, kad duhom klonuste, i kada se oko stanja svoga u zadjevice upletoste, i kad ne poslušaste i nakon toga što vam je On ukazao na ono što volite, kad jedni od vas poželjše ovaj svijet, a jedni od vas poželjše Onaj svijet. – tj. promjena gledišta vodi u promjenu rezultata – tada On, da bi vas na kušnju stavio, dade da od neprijatelja uzmaknete! (152)

I nakon što je vjernike iznenadio ovaj tegobni poraz sa svim svojim negativnim posljedicama, oni su počeli da se pitaju: "Kako se ovo dogodilo? Zašto?" – na šta se nadovezuje Najviši govor:

Pa zar sada govorite kad vas pogodi nesreća koju vi onima dvostrukom mjerom zadaste: "Odakle ovo?" Ti reci: "To je sve od vas!" A Allah zbilja sve može! (165)

Vaš poraz na Uhudu bio je upola lakši od mušričkog poraza na Bedru i vi ste – uprkos tome šta se desilo – bili u prednosti; vi ste sami odgovorni za ono što vam se desilo, a to je bilo moguće zato što svaki vojnik nije izvršio ono što mu je naređeno, a što se traži od svakog vjernika!

Poslije ovoga, sura počinje snažnom, rječitom podrškom u vezi sa ovom nesrećom, riječima Uzvišenog:

Prije vas minulo je mnogo uništenih naroda! Pa putujte i vi po zemlji i gledajte kakav su kraj imali oni koji su Istinu lažnom smatrali! / Ovo je objašnjenje svijetu, i uputa, i pouka za bogobojazne. / Ne malaksajte i u očaj ne padajte! Ta vi, ako ste vjernici, nad svima drugima ste! (137-139)

Laž nema budućnosti! Allah, dž.š., kazuje Svojim robovima o narodima koji su bili i prošli tokom povijesti; svi su oni uništeni kad god su bili privrženi laži i kada su bili ustrajni u tome!

Kurejšije su pobijedile u ovoj bitki, ali to je bila prolazna pobjeda čiji će se rezultat uskoro u potpunosti promijeniti u korist jedinog ispravnog vjerovanja.

Za pobjedu vjernika potrebne su dvije pretpostavke: iskren nijet i lijepa izvedba, koje su u neraskidivoj vezi.

Muslimani oskudno razumijevaju ovu drugu pretpostavku, koju ne naglašavaju. Neki od njih umišljaju da je dovoljno samo oružje pa da se ostvari očekivani rezultat – kao da će se melek spustiti zato što je ograničena moć mnoštva vjernika u boju ili zato što se pogoršalo njihovo stanje prilikom prodiranja na bojišnici. Međutim, ovo je daleko od istine!

Upotrijebi sve svoje moralne i fizičke snage iskreno i vješto pa onda očekuj dobar ishod čak i ako ti je snaga manja od neprijateljske. Koliko se trudiš, toliko ćeš imati, pa te Allah, dž.š., neće ostaviti!

Ja sam posmatrao borbe u kojima učestvuju dva otprilike jednako spremna protivnika; nijedan ne bude poražen ni nakon desetak ili više rundi!

I gledao sam druge borbe u kojima se vrlo brzo protivnik obori jednim

odlučujućim udarcem! Najgore su one borbe u kojima se borac odgurne ustranu zato što nema snage koliko njegov protivnik pa malaksa, ili kada se poklizne pa mu drhte mišići i damari i on uzmakne!

Borbe koje su muslimani vodili tokom svoje duge povijesti događale su se na sve načine, ali uzrok njihova poraza nije dolazio zbog siline neprijatelja koliko zbog njihova unutaršnjeg cijepanja i razbijanja njihovih redova; nesreće su uvijek dolazile od njih samih, i čim su se otrijeznili iz ovog drijemeža, postali su jaki, uspjeli su da naprave državu! To potvrđuje i ova sura:

Ne malaksajte i u očaj ne padajte! Ta vi, ako ste vjernici, nad svima drugima ste! / Ako vas rane zapadnu, pa takvih rana i drugi narod je zapao! Sve su to samo Dani koje mi pobjedom naizmjenice svijetu dajemo, i da bi Allah ukazao na vjernike i između vas uzeo neke kao borce na Allahovu Putu poginule. A Allah ne voli zločinitelje! (139-140)

Život je priča o stalnom sukobu između različitih ideologija i stilova ponašanja:

A ipak se oni uvijek u vjerovanju razilaze, / samo ne oni kojima se Gospodar tvoj smiluje! A radi toga i stvorio ih je. (Hud, 118-119)

Zlo iskušava dobro; ružno je ispit za lijepo; prijekor je ispit za čast:

I vas smo jedne drugima iskušanjem učinili, pa se strpite! A Gospodar tvoj zbilja vidi sve! (20)

Tvoj Gospodar je moćan da porazi laž i da ponizi one koji je slijede, ali – šta bi tada radili oni koji su na Istini? Šta bi bio džihad onoga koji vjeruje u susret sa svojim Stvoriteljem?

A da Allah hoće, njih bi savladao, ali vas On kuša jedne s drugima. (Muhammed, 4)

Sunnet vjerovjesnika i njihovih sljedbenika od početka povijesti proticao je u znaku ove borbe. Sve pobožne kuće i džamije podignute u ime Allaha, dž.š., podignute su radi toga da se vjernici pripremaju za sučeljavanje sa ovom borbom:

Da Allah ne suzbija ljude jedne drugima, porušeni bi do temelja bili manastiri, i crkve, i sinagoge, i džamije u kojima se mnogo spominje Allahovo ime! A Allah će zbilja pomoći one koji Njega pomognu! – Allah je doista moćan i silan. (El-Hadždž, 40)

Allah, dž.š., podsjeća sljedbenike Muhammeda, s.a.v.s., na ovu povijesnu činjenicu kada je njima bilo dodijalo podnositi muke i belaje nakon nesreće na Uhudu, pa im kaže:

A koliko li samo bi vjerovjesnika uz koje se boriše mnogi Allahu ljudi ugodni! Takvi nisu malaksali pred onim što ih pogodi na Allahovu Putu, i nisu slabili, niti se pokorili. A Allah strpljive voli. / Druge besjede kod njih ne bi osim riječi: "Gospodaru naš, grijehe naše nama oprost i rasipnost našu u stvari našoj! Noge naše učvrsti i protiv naroda nevjerničkog Ti nam pomoć podari!" (146-147)

Ova sura nastavlja da liječi rane i bodri duh te da vjernicima vraća samopouzdanje i sigurnost. Ovdje ne bismo trebali zaboraviti na ulogu poraza na Uhudu koji je otkrio rudnik izvrsnih, skupocjenih pojedinaca koji su "oprali ruke od dunjaluka" i koji su čvrsto ostali uz Allaha, dž.š., kao da se ništa nije dogodilo.

To su bili vjernici koji su ostali čvrsti i nepokolebljivi u bezizlaznim situacijama, a na to ih je navodila samo njihova iskrena odanost; to su bile muslimanke koje su dobrovoljno izišle da se bore sa takvom zadivljujućom hrabrošću kojom su porazile muškarce slabiće; ove nepokolebljive vjernice su pohrlile na ovo bojno polje.

To je bila opskrba šehitluka, iz koje se crpila snaga u podnošenju tereta prilikom ovog sukoba sa izvrsnim viteštvom, što nije značilo ništa drugo do pomaganje Allaha, dž.š., i Njegova Poslanika.

Ova bitka se duboko urezala u sjećanja i svijest vjernika, toliko duboko da se nikada nije zaboravila! Sjećanje na Uhud ostalo je u srcu našeg Poslanika, s.a.v.s., sve do kraja njegova života. Kada je klanjao džhenazu šehidima, rekao je:

أُحَدِّثُ جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ.

"Brdo Uhud voli nas i mi volimo njega!" (Dio hadisa koji bilježi Buhari)

Šehitluk je visoka stepenica najvišeg zadovoljstva; Allah, dž.š., izabire za njega onoga koga On hoće od Svojih robova, zbog čega kaže u ovoj suri: *...i odabrao neke od vas kao šehide.* (140)

Neka bude primijećeno da su oni koji su izabrani za ovu visoku poziciju vjernici kojima je najveća briga kako da se uzvisi Allahova, dž.š.,

Riječ, koji omrkavaju i osviću u okrilju islama štiteći njegovo područje i odbijajući agresiju na njega.

Oni koji su ubijeni na Uhudu predstavljaju jedinstveni primjer ovoga inspirativnog i pouzdanog odgoja.

Razmisli o biografiji Mus'aba ibn 'Umejra, jednog od najimućnijih mladića Mekke. On je prigrlio islam, ostavio sve svoje bogatstvo i proveo ostatak života u siromaštvu noseći odjeću od ovčije kože nakon što se gizdao u svilu i kadifu. Poslije toga je učinio hidžru prije ostalih muhadžira, pa ga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zadužio da u Medini podučava narod islamu, i nije propustio nijednu kuću a da nije ušao u nju. Evo ga sada na Uhudu: poginuo je kao običan siromašak; na sebi nije imao ni toliko odjeće da mu pokrije cijelo čisto tijelo pa su mu noge pokrili žukvom.

Ili, recimo, biografija Abdullaha ibn Harama. On je bio otac šest kćeri i samo jednog sina, Džabira ibn Abdillaha, kome je rekao: "Ne ostavljaj svojih šest sestara bez nekoga ko će ih čuvati!" Džabir je odgovorio: "Moja mi duša ne može dopustiti da Poslanik odlazi u borbu a da ja sjedim u svojoj kući! Ostani ti s njima, a ja odoh u borbu!" I zaista je otišao i dao svoj život kao šehid u ovoj bitki!

Muslimani su u jednom trenutku otkrili da se pred njima, nadohvat ruke, nalazi veliki plijen nakon čega su strijelci napustili svoja mjesta, zbog čega ih je sedamdeset bilo bespotrebno pobijeno u samoodbrani rastuženi nakon što se bila proširila vijest da je ubijen i sam Poslanik.

Kurejšije su ipak zaključile da su se nasukali na jake hridine i da ne mogu postići više nego što su već bili uspješni, nakon čega su se sakupili i vratili svoje snage u Mekku. U vezi sa obitavalištem šehida Uzvišeni je objavio:

Ne smatraj nikako mrtvima one koji su na Allahovom Putu poginuli! Oni su živi, i kod Gospodara svoga opskrbljeni, / i radosni zbog onog što im je Allah iz Svoga obilja dao, i ozareni zbog onih koji se još nisu u društvo njihovo pridružili! Takvima straha nema i oni neće tugovati. (169-170)

Allah, dž.š., je znao ove šehide, ali i da su njihova braća i evlad na kapiji Istine, da su oni, šehidi, izvršili svoju dužnost u pomaganju Allaha, dž.š., i Njegova Poslanika te da će se njihova braća i evlad njima – u

bliskoj budućnosti – pridružiti u Daru'n-ne'imu (Kući najvećih blagodati).

Korisno će biti da se podsjetimo na ono što su muslimani učinili nakon ovdje izloženog poraza. Oni su sakupili sve svoje poražene grupice, pregrupisali se i pokupili sve svoje ranjenike, a onda krenuli putem prema Mekki progoneći idolopokloničku vojsku koja se sporo povlačila još se nadajući da će dovršiti posao koji je započela, tj. osvojiti Medinu. Ali kada su osjetili da su im muslimani za petama, još više su požurili vraćajući se tamo odakle su krenuli. A muslimani su se vratili onako kako opisuje Objava:

I onima koji se Allahu odazvaše i Poslaniku, i nakon rana zadobijenih, i onima koji lijepa djela čine i boje se Allaha, njima – nagrada golema... (172)

Ovdje se veza sa Bitkom na Uhudu ponovo prekida kako bi se nastavila rasprava o jevrejima. Primjećujemo da ovdje kontekst postaje paralelan sa krajem sure: ponekad se dotiče jevreja, a ponekad onih koji obožavaju ljude, svoje strasti, stvari i prirodne pojave. To nije ništa čudno jer se džihad pozivanja dotiče obiju grupa na podjednak način, kao što kaže Allah, dž.š.:

Bit ćete na kušnju stavljeni imecima vašim i životima vašim! A čut ćete i mnoge besjede uvrede od onih kojima je Knjiga data prije vas, i od mnogobožaca. Pa, ako se budete strpjeli i Allaha se budete bojali – to je, zbilja, postupak postojanih! (186)

Ali, u svome nevjerovanju jevreji su dosegli najnižu tačku moralne propasti, koja razbjesni svakog osjećajnog čovjeka.

Kur'an od vjernika traži da svoja imanja troše na Allahovom, dž.š., Putu, svejedno je li to trošenje na putu odbrane Istine ili pomaganja siromašnih i miskina (beskućnika i invalida i sl.) Ova naredba je izražena jednim uzvišenim stilom koji podstiče ovaj vid žrtvovanja, u uzvišenim predodžbama:

Ko je onaj ko će Allahu zajam s draga srca dati, pa da mu ga Allah, umnogostručivši ga više puta, vrati!? A Allah Svoju ruku drži i stisnutom i pruženom! Vi ćete se Njemu vratiti! (El-Bekare, 245)

I šta su rekli jevreji kad su ovo čuli? Rekli su: "Zaista je Allah fukara! On posuđuje od Svojih robova!" – I još su rekli: "Allah zabranjuje kamatu

i kupoprodaju njom!”

Allah je čuo riječi onih koji su rekli: “Allah je siromašan, a mi smo bogati!” Zapisat ćemo to što su rekli, i to da oni ubijahu vjerovjesnike bez ikakva prava! I reći ćemo: “Plamenu kaznu iskusite.” (181)

Činjenica je da stoji komentar o ovom narodu da u njihovim srcima nema imana niti bogobožnosti; oni žive sa svojim stečevinama jednim prezrenim životom; oni su prihvatili reducirano vjerovanje s mržnjom koja nekad izbija iz njih, a nekad je to pritajena prezrena zloba! Nije onda čudno što oni u svojim društvima obožavaju samo novac, što samo zgrću dunjaluk, a zaboravljaju Ahiret, da bi s drugim narodima sarađivali, uporni u svojim niskostima!

Oni sebe smatraju izabranim Božijim narodom! Dobro, da li ta izabranost podrazumijeva podučavanje drugih naroda i lijepo postupanje s njima ili je to oholost nad drugim narodima, a onda eksploatacija i iscrpljivanje tih naroda!?

Zaista, jevrejska povijest nije povijest davanja koliko je povijest nevaljalština i uzurpacija! I nisu Arapi ti koji ovako govore o jevrejima nego to svjedoče i evropski i američki narodi koje su oni opljačkali u prošlosti i misle ih opljačkati u budućnosti! U ovoj suri se nalazi sažetak jevrejskoga življenja:

I kada Allah uze zavjet od onih kojima je Knjiga data da će Knjigu ljudima objašnjavati i da je neće skrivati – oni su je potom za leđa svoja bacili i dali je za nešto što je cijene prezrene. Kako je bijedno to što dobiše! / Ne misli nikako da su se oni koji se vesele time što nešto učiniše i koji vole da budu hvaljeni i za ono što ne uradiše – ne misli nikako da su se oni kazne spasili! Njima pripada patnja bolna! (187-188)

Sura Ali Imran onda nas prenosi u drugu atmosferu, atmosferu daleku od prošlosti, lijepih i gorkih sjećanja...

Ja sam čovjek koji živi u ovom svijetu; poznajem njegovu moć i njegove zakone, njegova dobra i ono čemu on vodi! Zar me sve ovo ne vodi ka Allahu, dž.š., da Mu činim tesbih hvaleći Ga i zahvaljujući Mu i zar da ne uzvisujem Njegovu veličinu!?

Ostavi postrani mimoilaženja među vjerama i njihovim sljedbenicima, osloni se samo na svoj razum i uz pomoć razuma dođi do nekih

zaključaka! Razmisli o tome gdje je tvoje obitavalište nakon ovoga svijeta! Zašto zaboravljaš svoga Stvoritelja i udaljavaš se od Njegova Pravoga puta? Nužno ćeš doći do zaključka da Allahu, dž.š., trebamo biti naklonjeni i kod Njega tražiti utočište!

Čim se čovjek pojavio na zemaljskoj kugli, svi su ljudi bili pozvani da dođu sebi i da vjeruju u svoga Stvoritelja. Pa zašto su neki ljudi okrenuli leđa ovom pozivu? Zar ovaj jedinstveni poziv ne zaslužuje da bude saslušan i da ne razmisliš o njemu:

“Gospodaru naš, mi smo doista čuli pozivatelja da poziva vjerovanju: “Vjerujte u Gospodara svoga!” I, evo, mi vjerujemo! Gospodaru naš, grijeha nam oprost i naše i pokrij nam sramote naše i uzmi nas k Sebi s dobročiniteljima!” (193)

Zaista je Allah, dž.š., odgovorio na ovaj poziv jer On ne zanemaruje trud nijednog čovjeka ili džina, nijednog crnca ili bijelca; On se ne obazire na porijeklo ili lozu, na rasu ili društvenu poziciju – važno je samo dobro djelo koje se učini.

Šta je to što neke ljude uznosi iznad čovjeka koji poziva da se čine dobra u svjetlu poslušnosti Allahu, dž.š., i pripremanja za susret s Njim? Šta to ima u ovom pozivu pa se neki ljudi sjate protiv njega ili čitave grupe nahuškaju u rat protiv njega? Ali, eto, idolopoklonički duhovni slijepci i ekstremisti iz reda ehli-kitabija sjatili su se i vodili rat protiv njega; oni su progonili njegove sljedbenike, izgonili ih sa njihovih ognjišta i priređivali im svakovrsna mučenja i vrijeđali ih zbog njihova vjerovanja. Međutim, Allah će njih nagraditi za ove muke na putu islama, kako je opisao:

Pa im se odazva njihov Gospodar: “Ja zbilja neću nijednom pregaocu između vas dobro djelo poništiti, muško ili žensko bili! Vi ste jedni od drugih. Doista ću onima koji su se iselili, i koji su iz staništa svojih protjerani, i koji su na Mome Putu boli imali, i koji su se borili ili poginuli, grijeha njihove prekriti i doista ću ih uvesti u bašče džennetske kroz koje teku rijeke. (195)

Ćafiri su se okupili pod svojom zastavom i pomogli svoje vojske, ali to traje samo do određenog trenutka:

Neka te nikako ne zavara to što po zemljama putuju oni koji ne vjeruju! / To je kratkotrajno naslađivanje, a potom – Džehennem im je stanište! A grozno li je to boravište! (196-197)

Mušrici jesu pobijedili na Uhudu, ali – šta je to bilo? Zaustavili su nakratko curak Istine, ali je odmah potom potekao njezin potok, silan, koga ništa nije moglo zaustaviti, tako da je, na kraju, rezultat bio u rukama bogobojažnih!

Sura Ali Imran završava se jednim detaljnijim izlaganjem u dvama ajetima. Prvi od njih govori o ehli-kitabijama koji nemaju potrebe da budu na strani koja je suprotstavljena Pečatu vjerovjesnika:

A ima doista sljedbenika Knjige koji vjeruju u Allaha, i u ono što je objavljeno vama, i u ono što je objavljeno njima, predanih Allahu. Oni Allahove ajete ne daju za cijenu prezrenu! (199)

Ovaj ajet obuhvata vrijeme sve do Kijametskoga dana, i on je poziv ehli-kitabijama, jevrejima i hrišćanima, da saslušaju Pečata vjerovjesnika i da povjeruju u ono s čime je došao. Drugi od ta dva ajeta su riječi Uzvišenog:

O, vjernici, strpite se, i postojani budite, i nepokolebljivi na granicama nek' ste! I Allaha se bojte da biste uspjeli! (200)

On je usmjeren muslimanima koji slijede Muhammeda, s.a.v.s., kojima se preporučuje da budu strpljivi u podučavanju Istini kojom ih je Allah, dž.š., počastio, da budu strpljivi sa drugima u tom podučavanju, da budu uvijek međusobno povezani bdijući na(d) svojim granicama i čuvajući svoje teritorije, i to je poziv koji je upućen ne samo nama nego svim generacijama muslimana. Hoćemo li se odazvati tome pozivu?

Šejh Muhammed el-Gazali rođen je 22. septembra 1917. g. u Egiptu, u provinciji Buhajra.

Šejh Muhammed el-Gazali za mladosti je studirao na El-Azharu, na Fakultetu za teološke studije, koji je završio 1941. g. Na El-Azharu je nastavio studirati postdiplomske studije tokom naredne četiri godine i sa velikim uspjehom stekao titulu 'alima (še-hadah 'alimijjah), koja je u rangu doktorata iz islamskih nauka.

Boravio je i predavao na univerzitetima u Saudijskoj Arabiji (Univerzitet Ummul-Qura), Jordanu, Maleziji, Kataru i brojnim drugim muslimanskim zemljama. Za svoje djelovanje i za brojna djela koja je napisao dobio je mnoge nagrade i visoka priznanja. Među njima su najpoznatije Nagrada Kralja Fejsala za doprinos islamu i Medalja Prvog Reda Republike Egipat (1989.) za svoja pisana djela. Umro je 9. marta 1996. g. u mjestu Dženadirijja kod Rijada, Saudijska Arabija. Ukopan je u mezarju kod Poslanikove džamije Medini, po vlastitoj želji. Prema raspoloživim izvorima, šejh Muhammed El-Gazali napisao je više od šezdeset knjiga o islamu.

...Ja sam - u svjetlu onoga što osjeća moja duša - došao do saznanja da muslimanima treba tefsir ove vrste. Kako? Pa ja se sa Kur'anom družim od svoga djetinjstva; u desetoj godini naučio sam ga napamet i nisam prestao da ga učim i izučavam sve do danas, a prevah sam osamdesetu.

Međutim, meni je odmah postalo jasno da sam u stanju zahvatiti samo manji dio kur'anskih značenja i da moja duhovna moć ne može kročiti dalje od onih najbližih značenja i onog zvona ili odjeka kur'anskih rečenica i iskaza te sam počeo sebi govoriti: Moja je obaveza da najdublje razmišljam o Kur'anu, onako kako zahtijeva njegova veličanstvena pozicija! Morao sam zaroniti u dubine svakog ajeta kako bih dokučio njegove veze sa onim što mu prethodi i sa onim što dolazi poslije njega te da prepoznajem kako je svaka sura kao cjelina unutar sebe čvrsto povezana i harmonična..." (Muhammed el-Gazali)

...Od velikog naučnog značaja je što je Šejh el-Gazali uspio napisati ovaj Tematski tefsir Kur'ana i dati svoje tumačenje svih kur'anskih sura. To su prevodioci maestralno odradili prenoseći značenje ove izvanredne knjige na bosanski jezik. U osnovi, ovo je sažeti tefsir u kome se El-Gazali osvrtao samo na ona pitanja i ajete koji su planirani koncepcijom ovoga njegov djela. Zato, ko želi imati sumarni uvid u razumijevanje Allahove knjige, treba pročitati El-Gazalijev Tematski tefsir Kur'ana..." (mr. Muharem Omerđić)

CNS
CENTAR ZA NAUČNE STUDIJE
CENTRO PER STUDIUM
S A A A

ISBN 978-9958-022-88-3

El-Kelameh